

Nas tednik Kronika

kulturno - politično glasilo

svetovnih in domačih dogodkov

10. leto / številka 2

V Celovcu, dne 9. januarja 1958

Cena 1.50 šilinga

Dar Mohorjeve družbe

Že pred časom smo obvestili naše bralce o izidu Mohorjeve knjižne zbirke za leto 1958 in med tem so mohorjanke že nastopile svojo vsakoletno pot na slovenske domove. Vsakoletni prihod Mohorjevih knjig med slovenske ljudi je priča nadstoletne žive tradicije, odkar sta velika buditelja v obmejnih pokrajinah slovenskega življa, na južnem Koroškem in Štajerskem, svetniški škof Anton Martin Slomšek ter Andrej Einspieler ustanovila cerkveno bratovščino, katere namen je bil izdajanje „dobrih slovenskih knjig“ za naše ljudstvo. (Glej I. Grafenauer, Arhivni doneski k podobi Slomška pedagoga, Razprave Slovenske akademije znanosti in umetnosti).

Anton Janežič je bil prvi urednik Mohorjevih knjig, on je uvedel koledar in večerniško povest. Iz tiskarne v Celovcu je potem po skromnih začetkih in težavah nastala največja slovenska založba, ki je zalagala slovensko ljudstvo po vseh kroninah nekdanje habsburške monarhije z dobri mi slovenskimi knjigami v krščanskem duhu. Med sotrudniki Mohorjeve družbe najdeš imena skoraj vseh pomembnejših slovenskih pisateljev, od Jurčiča, Cankarja do Preglja in Finžgarja. Milijoni knjig so bili po nizki ceni razdeljeni med slovensko ljudstvo, ki prednjači v Evropi po svojem pomanjkanju analfabetov, tudi po zaslugi Mohorjeve družbe.

Te misli so se nam porajale, ko smo jemali v roke letošnji knjižni dar Celovške Mohorjeve družbe. Zopet Koledar, večerniška povest (D. Wieser/J. P.: „Hema Krška“), vzgojna knjiga za mladino „Ti in ona“, Zbirka narodnih pravljic (F. Kotnik: „Storije“) ter knjiga koroške zgodovine (F. Erjavec: „Koroški Slovenci III. zvezek“).

Letošnjemu koledarju daje dokumentarno vrednost predvsem poročilo tajnika Družbe msgr. dr. J. Hornböcka o nastanku in rasti obnovljene Mohorjeve družbe po drugi svetovni vojni. Dve svetovni vojni s svojimi političnimi preobratoma temeljito spremenili gospodarske, kulturne in politične razmere v pokrajinah, kjer žive Slovenci. Prav posebno kruto pa je v življenje Slovencev na Koroškem posegel nacizem, ki je poteptal v tla slovensko besedo, zaplenil premoženje Mohorjeve družbe ter dal na grmadi zažgati vso zalogo Mohorjevih knjig. Že je izgledalo, kot da se poteptano slovenstvo ne bo več moglo dvigniti na noge z lastnimi silami. Pomoči s strani tistih, ki so imeli moč in oblast, ni bilo od nikoder, pač pa prikrito ali odkrito nasprotovanje. Toda združili so svoje sile po njihovi volji in poteptani ter pregnani. Po prvih tavajočih korakih je v upogojenem, a ne zlomljenem debelu začela rasti življenjska moč. Ko danes beremo o rasti Mohorjeve družbe, ki je v povojnih letih razposlala med Slovence na Koroškem, v Trstu, Gorici, v Franciji, Holandiji, Belgiji in Nemčiji, Angliji, Ameriki, Kanadi, Argentini, Avstraliji, Afriki in Aziji skupno 374.000 knjig in 30.000 brošur, je to res zgodba o prerojenem ptiču Feniksu, ki se je iz ognja sovraštva dvignil zaradi svoje žive vere in neuničljive volje do življenja. Je to delo pokojnega prelata Podgorca ter njegovih imenovanih in neimenovanih sotrudnikov, med katere spadajo vsi tisti, ki so bodisi z delom, darovi ali nakupom knjig pomagali Družbi na noge.

Koledar nudi prijeten šopek poučnih člankov, kratkih zgodb ter zanimivosti iz sveta. Posebna skrb je posvečena prosvetnemu delu na Koroškem, ki je podano v izčrpnem pregledu prof. dr. V. Inzka. Temeljito je članek o manjšinskem šolstvu v Italiji, a zanimiv je tudi pregled kulturnega dela na Koroškem. Prinaša tudi vesti iz življenja Slovencev po svetu in v pravilni luči je prikazan svečeniški jubilej prevz. škofa dr. Gregorija Rožmana, koroškega rojaka, ki je lani obiskal vse slovenske naselbine raztresene po zapadni Evropi ter jih krepil v zvestobi Kristusu in v ljubezni do matere besede.

Ker pa nobena človeška stvar ni popolna in bi pri Mohorjevih knjigah brez dvoma vsi želeli, da se čimbolj približajo temu idealu, se nam zdi pomanjkljivo, da letošnji Koledar ne omenja manjšinskega šolstva v Avstriji (ampak samo v Italiji), ter da molče preide bujno in kvalitetno kulturno ustvarjalno ter prosvetno delo na Tržaškem. Naj te pripombe veljajo kot pozitivno opozorilo za vnaprej, kajti Mohorjeve knjige naj bi iz leta v leto rastle

Oboroževalna tekma z „razoroževanjem“

Minuli torek je sovjetska vlada objavila sklep, da bo zmanjšala svoje oborožene sile za 300.000 mož. Obenem je odpoklicala s turško-perzijske meje maršala Rokosovskega, ki je bil imenovan za poveljnika sovjetskih oboroženih sil na tem predelu v času najhujše krize na Bližnjem vzhodu. Moskovska vlada je svoj ukrep označila kot prvi korak k razorožitvi in povabila zapadne vlade, posebno Ameriko, da storijo enako.

V zapadnih prestolnicah je bil odmev na to novo sovjetsko potezo precej skeptičen. Vojaški strokovnjaki pravijo, da se to znižanje na moči sovjetske oborožene sile ne bo kaj prida poznalo, kajti še vedno bo ostalo pod orožjem 3,5 milijona mož, dočim ima Amerika le 2,7 milijonov vojakov. Tudi na sedanje vojaško ravnotežje v Evro-

pi to znižanje ne bo imelo omembe vrednega vpliva, kajti v Vzhodni Nemčiji ima Sovjetska zveza sedaj 390.000 mož in bo napovedanem znižanju za 41.000 mož še vedno ostalo ondi 350.000 sovjetskih vojakov.

Po drugi strani pa menijo, da to znižanje ni toliko izraz želje po miru, temveč je tehnična potreba, ki se je pojavila radi spremembe načina vojskovanja (atomske bombe in rakete), radi katerih sta Amerika in Velika Britanija že večkrat znižali številčno moč svojih kopnih čet, dočim je bila udarna sila preostalih še povečana. In končno pravijo, da ni podana nobena možnost kontrole ali je Sovjetska zveza ta sklep v resnici izvršila.

Prevladuje mnenje, da gre za propagandni korak, ki naj zanesa neslogo in negotovost med zapadne zaveznike.

Lenin je zmagal z zlatimi markami

Dr. Stefan S. Possony, profesor mednarodnega prava na univerzi Georgetown (USA) je na posebni tiskovni konferenci izjavil novinarjem, da je po desetletnem študiju zaplenjenih avtentičnih dokumentov prišel do nekaterih zaključkov, ki bodo končno pojasnili kako in zakaj je mogel boljševizem zmagati v Rusiji. Na podlagi arhivov, ki so jih ameriške čete zaplenile v Nemčiji leta 1945, je prof. Possony dokazal s pomočjo listin nemškega zunanjega ministrstva, da je vlada cesarja Viljema II. v Berlinu leta 1917 iz državnih sredstev podelila voditelju boljševikov Vladimirju Iljiču Leninu 50 milijonov zlatih mark. S tem denarjem je potem Lenin finansiral svoje revolucionarno delo ter organiziral boljševiško stranko. Nemška vlada je bila celo tako prijazna, da je Lenina v zaplombiranem vagonu prepeljala preko svojega ozemlja ter mu omogočila pravočasni povratek v Rusijo, kjer je potem izvedel znamenito oktobrsko revolucijo, ki je privedla na oblast boljševike.

Lani so z velikimi slovesnostmi obhajali 40-letnico oktobrske revolucije, tako v Mo-

skvi kot tudi po drugih prestolnicah komunističnih držav. Tako so rdeče zastave slovesno plapolale tudi v vzhodnem Berlinu, ki je danes prestolnica „Demokratske nemške republike“. Ta je nastala na ozemlju, katerega so leta 1945 zasedle sovjetske čete ter s tem odločile razdelitev nemške države na dva dela, delitev nad katero se danes Nemci tako zelo hudujejo. — Posojilo se povračila veseli, pravi star pregovor.

Sputnik štev. 1. je zgorel

Neki predstavnik sovjetske akademije znanosti je minuli ponedeljek izjavil, da je po mnenju sovjetskih učenjakov Sputnik št. 1 zgorel v ozračju, ko se je radi zmanjšane brzine v svojem vedno ožjem kroženju prišel v gostejše zračne plasti. Tam se je zaradi zračnega upora tako razgrel, da je še pred padcem na zemljo popolnoma zgorel. Trenutno ruski znanstveniki natančno preučujejo zadnje krožne poti, ki so jih njihovi aparati zabeležili. Ko bodo te preiskave zaključene, bo izšlo posebno uradno poročilo.

Novozelandec je na sanah dosegel Južni tečaj

V petek dne 3. januarja je s karavano traktorjev ter sani na pasjo vprego dosegel Južni tečaj Sir Edmund Hillary, vodja novozelandske ekspedicije, ki je že leta 1954 prvi splezal na Mont Everest, najvišjo goro sveta. Je to tretjič v zgodovini, da je človek po kopni poti prispel na Južni pol sredi ledenih puščav Antarktike. Prvi ga je leta 1911 dosegel Šved Amundsen, naslednje leto je prispel tja Anglež kapitan Scott, ki pa je na povratku zmrznil. Od takrat se je na Južnem tečaju marsikaj spremenilo. Danes je obljuden, kajti tam ima ameriška raziskovalna komisija svojo stalno

postajo. Toda ljudi in material dovažajo tja z letali, kajti pot po ledu je še vedno težavna in polna nevarnosti. Hillary se je odpravil na pot dne 14. oktobra lani in je v 50 dneh premeril 1.200 milj (okrog 1.800 km) preko ledenih planjav, ki jih pod tenko plastjo snega preprežajo zahrbtni prepadi in razpoke. Treba je bilo združenih sil pasje vprege in motornih traktorjev za premaganje težav. Pasje vprege so bile izvidnice, ki so raziskovale varnost poti za težke snežne traktorje. Iz neke druge točke je istočasno krenila na pot angleška ekspedicija pod vodstvom dr. Viviana Fuchsa, ki pa je bila sestavljena samo iz motornih traktorjev. Zaradi terenskih težav je zaostala in bo šele nekaj dni prišla na cilj.

Pomladansko vreme sredi zime

Zaradi vročega vala, ki je prišel iz Biskajskega zaliva (Španija), je po zapadni in srednji Evropi zavladalo pravo pomladansko vreme. Podnevi je deževalo, dočim je zvečer nastopil mrz, ki je razmočene ceste spremenil v spolzke ledene trakove, na katerih so avtomobili držali kot svinčene igračke na gladkem parketu. Poledica na cestah je postala ponekod tako nevarna, da so številni vozači avtomobilov morali zapustiti svoja vozila ter se podati domov peš. V Nemčiji se je pripetilo več težjih

- K R A T K E V E S T I -

V BEOGRAD SE JE VRNIL maršal Tito po daljšem zdravljenju išiasa na otoku Brioniju ter kratkem obisku v Sloveniji, kjer se je zadržal za nekaj dni na svojem lovskem gradiču Brdo pri Kranju.

UPOR JE IZBRUHNIL V VENEZUELI, južnoameriški državi, ki jo z železno roko vlada diktator general Jimenez. Uporni letalci so bombardirali glavno mesto Caracas ter vrgli nekaj bomb na predsedniškovo palačo. Po nekaj dnevih je Jimenezu uspelo, da je upornike ukrotil in v prestolnici je bilo proglašeno obsedno stanje. Venezuela je južno-ameriška država, ki ima najizdatnejše petrolejske vreče na svetu. Izkoriščajo jih ameriške družbe. Radi obilnih „royalties“, kot imenujejo strokovnjaki najemnino za petrolejske vreče, ima Venezuela toliko dohodkov, da tam nihče ne plačuje davkov. Upor je zbudil veliko vznemirjenje v Washingtonu, kajti tam sumijo, da so v ozadju komunistični podpihivalci.

KANCLER ADENAUER JE DOČAKAL 82. ROJSTNI DAN minulo nedeljo. Zjutraj je kancler, kot ponavadi, bil pri maši v bližnjem Rhöndorfu, nato pa je v vladni palači 8 ur skozi sprejemal čestitke. Najprej je vojaška godba zaigrala koračniško. Med voščilci je bil tudi vodja socialistične opozicije Ollenhauer, ki mu je tudi želel dolgo življenje in obilo uspeha, čeprav sicer po službeni dolžnosti v parlamentu njegovemu vladanju prerokuje skorajšen konec in ne ve o njem nič dobrega povedati.

NOVA DRŽAVA JE NASTALA iz bivše angleške kolonije Britanske Antile. Ta združuje v „Zapadnoindijsko federacijo“ deset otokov, med katerimi sta Trinidad in Jamaica, slednji znamenit po izvrstnem rumu, ki ga ondi izdelujejo in izvažajo po vsem svetu. Tako počasi izgineva britanski imperij po vsem svetu.

VELIKO ZGRAŽANJE V LONDONU je povzročil bivši angleški kralj Jurij VI., ki se je svojčas zaradi svoje ljubezni do ločene Amerikanke Wally Simpson raje odpovedal prestolu in sedaj preživlja svoje dneve kot boljši gospod v brezdelju. Tega se je sedaj končno naveličal in se lotil dela. Pojavil se je naslikan v reklamnih oglasih za neko ameriško veleindustrijo, ki izdeluje brivsko milo. Dobil je zato milijone dolarjev. Vsak po svoje, je rekel naš očanec, ki je s šilom prašiča klal.

ZARADI „ZVEZ S SOVRAŽNO TUJINO“ je bilo obsojenih na daljše zaporne kazni več katoliških duhovnikov v Romuniji. Med drugimi je „ljudsko sodišče“ obsodilo generalnega vikarja škofije Logof, msgrja Joanesa Poloscarija na 15 let ječe, bolniškega kurata v Bukaresti patra Francoisa na 10 let ter bivšega rektorja romunske misijonske centrale v Parizu patra Surdo na 8 let. Na krajše zaporne kazni je bilo obsojenih več redovnic in bolniških strežnic.

TRAKTOR JE ODKRIL STARINSKO RAKEV blizu kraja St. Quentin v Franciji. Pri oranju je trčil na kamen in se ustavil. Ko so kamen odkopali, so videli, da je to iz kamna vsekana rakev, stara najmanj 2000 let. Ko so kopali še naprej, so odkrili še več takih kamnitih sarkofagov. Enega izmed njih so odprli in so v njem našli okostje visokoraslega človeka, najbrž Galca, prednika današnjih Francozov.

prometnih nesreč. V Landsbergu je na gladki cesti zdrsel 300 m daleč avtobus s skupino šolarjev, ki so se vračali s smučanja, ter se zadel v nek zid ob katerem se je razbil. Dva otroka in vozač avtobusa so bili na mestu mrtvi, sedem šolarjev pa so s težkimi poškodbami prepeljali v bolnico.

Politični teden

Po svetu . . .

V novoletnih voščilih — nič novega

V prvem tednu novega leta so nam časopisi in radio prinesli voščila vodilnih državnikov iz vsega sveta. Bilo je izgovorjenih mnogo lepo donečih in gotovo tudi iskreno mišljenih besed, toda kaj novega v teh voščilih ni bilo moč zaslediti, kljub temu da gremo v novo leto v močno spremenjenih okoliščinah.

Novo leto je svet počakal na različne načine

Na Zapadu v materialnem obilju, kot ga že dolgo ni bilo, šampanjec je tekel v potokih, neštene jate perutnine so šle pod nož in potem, poplaknjene z vinom ali pivom, zdrknile v želodce mladih in starih ljudi vseh slojev. Pozabljeno je, da je še pred dobrimi desetimi leti mnogokje vladal hlad in mraz. Plesne dvorane in Silvestrovo prireditve so bile povsod dobro obiskane, v Parizu so celo plesali na javnih trgih in na Dunaju se je več desetisočglava množica zbrala pred cerkvijo sv. Štefana, da v smislu stare tradicije sliši z lastnimi ušesi največji zvon, ki je bil pred kratkim potegnut v zvonik „Pummerco“, naznaniti novo leto. Dunajski filharmoniki so pa na ta večer svirali za spremembo lahko glasbo, Straussove valčke in polke. Značilnost letošnjega silvestrovanja pa je bilo dejstvo, da je mnogo ljudi pričakalo novo leto doma, v krogu družine, znancev in prijateljev.

Na Vzhodu so pa proslavljali prihod „Dedka mraza“, ki je prišel iz večnih pokrajin večnega hlada z velikim košem, polnim obljub. To je bilo tudi edino obilje novoletnih praznovancev v deželah „napredka“.

Med pokanjem šampanjskih zamaškov pa politika ni počivala

S 1. januarjem je stopila v veljavo pogodba o skupnem evropskem tržišču, evropski atomski skupnosti, ki je bila že pred časom podpisana v Parizu s strani 6 držav članic Premogovno-jeklarske zveze (Montanunion). Francija, Italija, Zapadna Nemčija, Belgija, Nizozemska in Luksemburg tvorijo po tej pogodbi novo gospodarsko skupnost, ki — ako bo dobro napredovala — utegne spremeniti obličje v Evropi. Namen pogodbe je združiti države članice v en velik gospodarski prostor z enotnim tržiščem, kar nameravajo doseči s postopno odpravo medsebojnih carin. En korak so že storili, odpravili so potne liste za potovanje v te države. Ta razvoj bo pa počasen in previden ter utegne trajati 10 do 15 let.

Šibki člen evropske skupnosti

Največje težave pričakujejo s strani Francije, katere gospodarski položaj je zaradi nesrečnih kolonialnih vojn v zadnjih letih (najprej v Indokini, potem v Maroku in Tunisu ter sedaj v Alžiru) postal katastrofalen. Te vojne pijejo kri francoskemu gospodarstvu, ne prinašajo pa nobenega gospodarskega dobička. Po velikih materialnih izdatkih ter težkih človeških izgubah je doslej Francija morala povsod (razen zaenkrat v Alžiru, kjer sedaj francoske čete s krčevitim naporom hočejo zadušiti upor domačinov) opustiti svoje postojanke. Francoski ministrski predsednik Gaillard je za novo leto napovedal svojim rojakom nove davke ter spremembo francoske ustave v smislu, da bodo francoske vlade imele večjo stalnost, to se pravi, da jih ne bo odpihnila vsaka nemila sapica muhastega parlamenta. Tudi ta nestalnost je eden izmed vzrokov slabosti Francije. Kako bo to izvedel, je težko reči, kajti sleherno spremembo ustave mora odobriti prav parlament, ki je zelo ljubosumen na svoje pravice. Šibkost Francije pa spričo vedno večje povezanosti evropske politike in gospodarstva ni zgolj zadeva pariške vlade, ampak pri zadeva s svojimi posledicami celotno Evropo. Zato se oči srednje in zapadnoevropskih narodov s skrbjo obračajo proti Parizu in se sprašujejo, ali se bo vsaj v letu 1958 „Marianne“ (šaljivo-zbadljivo ime za Francijo) zavedla, da živi preko svojih razmer. Pred dnevi je napovedala, da bo v kratkem tudi ona imela svojo atomsko bombo. Marianne je pač ženska in še trmoglavka povrh, kot dokazuje zgodovina.

Pred konferenco zunanjih ministrov

Božično in novoletno zatišje so v Washingtonu porabili za to, da pripravijo odgovor na Bulganinove predloge za nove se-

stanke med predstavniki Vzhoda in Zapada. Bulganin je malo pred konferenco ministrskih predsednikov Atlantskega pakta pred Božičem predlagal nov sestanek na najvišji ravni. Razpravljali bi naj o razorožitvi, vsaj delni, ter o ustavitvi atomskih poskusov. Po časopisu že kroži vrsta predlogov o raznih nevtralnih conah v Evropi. Atlantski zavezniki so sklenili, da povabilo na razgovore sprejmejo, vendar bi se naj pred konferenco najvišjih predstavnikov sestali zunanji ministri, ki bi naj pripravili teren za končne razgovore, kajti med razlogi neuspeha take vrhunske konference v Ženevi leta 1954 navajajo tudi dejstvo, da ta konferenca takrat ni bila zadostno pripravljena. V prihodnjih dneh se bo washingtonska vlada posvetovala po običajni diplomatski poti s svojimi zavezniki glede točnega besedila odgovora Bulganinu. Smo zopet v dobi pismen in odgovorov, med tem pa se oba tabora mrzlično naprej oborožujeta.

. . . in pri nas v Avstriji

Novoletna voščila državnega predsednika dr. Schärfa

Kot običajno so vodilni predstavniki tudi letos naslovili na avstrijsko ljudstvo svoja novoletna voščila. Državni predsednik dr. Schärfa je v svojem nagovoru po radiu in televiziji pohvalil zadržanje avstrijskega ljudstva v minulemu letu ter izrazil svoje prepričanje, da bo tudi v novem letu Avstrija v slogi in miru lepo napredovala.

. . . in zveznega kanclerja ing. Raaba

Zvezni kancler ing. Raab pa je v svojem nagovoru poudaril, da so bili v minulemu letu doseženi uspehi plod avstrijske pridnosti in sloge ter dejal, da se je dosedanji način vladavine, to je koalicija obeh najmočnejših strank v praksi izkazal in omogočil vsesplošni napredek države.

Vse pa ne soglašajo s koalicijo

Kljub pohvali koalicije z najvišjih mest, pa so se v novoletnih političnih in gospodarskih pregledih pojavili glasovi nezadovoljčev, tako pri socialistih kot pri OeVP. Pri slednji posebno gospodarski krogi postajajo vedno bolj nezadovoljni s sedanjim stanjem. Gospodarski krogi v OeVP menijo, da je koalicija postala vse preveč vsemogočna in da njene senčne strani pretehtajo sončne. Posebno se jim zdi kvarno, da je koalicija postala nekaj trajnega, nepremakljivega. Delo sedanje vlade ni podvrženo nobeni resni kritiki, menijo, taka kritika je celo nemogoča, ker ne obstoji nobena prava opozicija. Zato obstoji nevarnost, da se iz sedanjega stanja izkristalizira diktatura dveh. Volilec danes nima skoraj nobene možnosti izbire, kajti za kogar koli glasuje, vlada ostane vedno ista. Ti krogi kažejo na angleški zgled, kjer tudi obstoje dve veliki stranki, vendar vlada samo ena, najmočnejša, dočim je druga v opoziciji. Tam imajo volilci izbiro, da ako jim vlada ene stranke ni všeč, pri naslednjih volitvah pošljejo s svojimi glasovi na oblast

ZDRAVNIK SVETUJE

RIBJE OLJE

Že v starem veku je bilo ribje olje znano kot neprekosljivo zdravilo in hranivo. Vsekakor pa niso vedeli, v čem obstoji vrednost tega olja. Bili so mnenja, da je ustvarila narava s tem oljem neko vrsto življenjskega eliksira (žudežnega napoja, op. ur.) ki so ga hvalježno sprejeli. Groenlandci, Lapinci in Eskimi uporabljajo ribje olje že mnoga stoletja v vse mogoče namene. Pri nas je bilo ribje olje sprejeto med zdravila šele leta 1822. Iztiskajo ali topijo ga iz svežih jeter rib polenovk, ki jih vsako leto v velikih množinah nalovijo v severnem Atlantskem oceanu.

Znanstveniki so sčasoma dognali, da so zlasti vitamini, ki napravijo ribje olje tako neizmerno dragoceno. Beseda vitamin izvira iz latinske besede „vita“ in pomeni življenje. In v resnici vitamine brezpozgojno potrebujemo za življenje. So komplicirane organsko-kemične spojine, ki so združene v mnogih živalskih preparatih. Za življenje so ravno tako potrebni kakor na primer hormoni, ali slovensko po budniki. To so izločki žlez z notranjim izločanjem, ki prehajajo naravnost v kri oziroma v mezo. Razlika med vitamini in hormoni je ta, da proizvajajo hormone človeške žleze, medtem ko telo vitaminov ne more ustvariti. Vitamine moramo dovajati telesu s primerno mešano hrano. So snovi, ki so neogibno potrebne za rast in prosojanje organizma ter za

drugo. Vlada je pa v vsakem primeru dobra, kajti močna opozicija ji z resno in stvarno kritiko gleda na prste.

Po mnenju teh krogov je bila koalicija v Avstriji na mestu v času zasedbe, toda sedaj, po doseženi državni neodvisnosti, te potrebe ni več.

Pri socialistih je razpoloženje bolj v prid koalicije. Pravijo, da je tudi sedaj potrebna, kajti Avstrija je na zelo izpostavljenem položaju v svetovni politiki, zato je notranja slova še vedno neizogibna nujnost. Podkancler Pittermann je tudi v svoji novoletni poslanici poudaril potrebo koalicije, in da to svojo trditev podkrepi, je posegel nazaj v leto 1934, ko je krščansko-demokratski prezident razpustil parlament, nakar je sledil socialistični puč ter Dolfusova diktatura.

Ta izjava je zbudila hudo kri v vrstah OeVP, ki nerada sliši o obujanju spominov na žalostno preteklost. S posebno poslanico je OeVP obdolžila Pittermanna, da ovira delo koalicije.

Izgleda, da koalijsko razmerje v novem letu ne bo več tako pristržno, kot je bilo doslej. Zaenkrat pa kancler ing. Raab kot šef OeVP slej ko prej vztraja pri koaliciji. Vendar menijo poučeni opazovalci, da ako pri prihodnjih volitvah nastane kaka večja razlika med glasovi obeh strank, utegne to biti konec 12-letne koalicije.

Svetla slika gospodarstva z nekaterimi sencami

Pri glavnem statističnem uradu na Dunaju so izračunali, da je bilo v minulemu letu 41.000 oseb več zaposlenih kot leto poprej. To je vsekakor znak gospodarskega napredka. Vendar se tu pa tam pojavljajo temni oblaki.

Pri nas na Koroškem je povzročil hude skrbi padec cen svinca na svetovnih tržiščih. Cena je padla kar za polovico in sicer v glavnem zato, ker je Amerika ustavila nakupovanje te kovine za vojaške namene. Zaradi novih načinov vojskovanja z raketi in atomskimi bombami, je prenehala potreba po svinčnih kroglih za puške in strojnice, ki bodo počasi šle med staro šaro. Ta razvoj je težko prizadej Koroško, kajti grozi brezposelnost več tisoč delavcem, da celim vasem na Zilji v primeru, da bodo veleobrati na Ziljici in pri Podklostru ter v Plajberku ustavljeni.

Razveseljiva novica za državljane in davkoplačevalce je vest o znižanju uslužbenega davka. Do 18. januarja bodo nove tabele že izšle, tako da bodo privatni nameščenci in delavci dobili svoje januarske plače izračunane že po novi tabeli. Čakati bodo morali samo državni uradniki, kajti državni aparat ne more izračunati plač pred 1. aprilom. Kaj takega si seve lahko privoščijo samo država, kajti ako bi to storil privatni podjetnik, bi nastal silen hrup, češ kakšen podjetnik je to, ki ne utegne izračunati plač svojih nameščencev. Bržkone ga preveč zaposluje računanje dobička!

Na Koroškem se tudi pripravljamo na občinske volitve. OeVP bo v kratkem imela svoj deželni občni zbor, ki bo določil smernice stranke. Pričakujejo, da bo topot ta stranka nastopila sama na volitvah, brez priveska „neodvisnežev“ (FPOe). O nameranih koroških socialistov zaenkrat ni ničesar znanega.

ugodno počutje.

V ribjem olju sta predvsem vitamin A in vitamin D. Vitamin D je za zgradbo telesa neobhodno potreben. Uravnava rast kosti in celotno presnovo apna in fosforja, ker pospešuje resorpcijo, t. j. vstrevanje kalcija v črevesju in izločanje fosforja v seču. Ta vitamin vsebujejo predvsem ribje olje, mleko in rumenjaki. Ima ga slanik, v rastlinah ga skoraj nikdar ni, razen v nekaterih gobah. Vitamin rabijo predvsem otroci za tvorjenje in rast kosti, pa tudi noseče ženske, bolniki in rekonvalescenti ga ne morejo pogrešati. Rahitis, angleška bolezen udov z deformacijo kosti pri otrocih, je bolezen nedostatnica (Mangelkrankheit), ki jo povzroča izključno le pomanjkanje vitamina D. Poglavitni znaki te znanee „angleške“ bolezni so v splošnem naslednji:

Lobanjske kosti so mehke. Velika mečava na glavi še v drugem letu starosti ne izgine. Dobivanje zob zakasneva, zobje so hrapavi, zbrzdani in ne stoji v vrsti. Otrok pozno shodi, pri tem se mu pa kosti usločijo. Spodnje okončine dobijo obliko črke O ali X. Večkrat se skrivi tudi hrbtenica, naredi se grba navzd, vsprej ali v stran. Grbavci navadno ne dosežejo visoke starosti zaradi skaznega prsnega koša, ki zmanjšuje prostor pljučim, ovira dihalno gibanje pljuče in hudo obremenjuje desno polovico srca — vse posledice rahitisa. Ako že ni hrbtenica skrivljena, štrli pa v nekaterih slučajih prsnica navspred, kar imenujemo „kurja prsa“. Rebra so na meji med kostjo in hrustancem zdebena („rahitični molek“). Teža trupa in protiprsk stegen

SLOVENC

doma in po svetu

Slovenec postal letalski inženir v Nemčiji

Na tehnični visoki šoli v Aachenu (Zapadna Nemčija) je graduiral za diplomskega inženirja letalske stroke g. Dušan Nendl, ki je svoje tehnične študije začel na visoki šoli v Gradcu, nakar je odšel na specializacijo v Nemčijo. Mlademu rojaku iskreno čestitamo!

Umril je pisatelj Vladimir Levstik

Nenadoma je na sveti večer umrl v Celju slovenski pisatelj Vladimir Levstik. Pokojnik se je rodil leta 1886 v Šmihelu pri Mozirju na štajerskem. Že v srednji šoli je prijel za pero in kmalu s svojimi kratkimi zgodbami ter novelami pokazal izvirni pisateljski dar. Uvrstil se je med narodnostno zavedne študente, zaradi česa je bil med prvo svetovno vojno zaprt in interniran. Med njegovimi deli so najpomembnejša: povest „Gadje gnezdo“, zbirka novel „Obsojenci“, roman „Zapiske Tine Gramontove“, „Pravica Kladiva“, „Dejanje“, „Višnjeva repatica“ ter mladinske črtice „Deček brez imena“.

Vladimir Levstik je bil zelo načitan mož s širokim razgledom v svetovni književnosti. Dolga leta je bil najmarljivejši prevajalec svetovne literature v naš jezik. Prevajal je iz angleščine, francoščine in ruščine. Levstikov delež na rasti slovenskega jezika ter bogatitvi njegovega izraznega zaklada v dobi med obema vojnama je velik, zato ga bo slovenski narod ohranil v častnem spominu.

Proslava izumitelja radijskega vijaka v Ljubljani

Stoletnico rojstva Josipa Reslje, češkega rojaka, ki je kot gozdar dolga leta živel na Kranjskem ter končno v Trstu izumil ladijski vijak, so proslavili prejšnji mesec v Ljubljani, kjer je Reselj pokopan. Pri slovesnosti na ljubljanskem magistratu je o tem možu spregovoril univerzitetni profesor dr. Vladimir Murko, ki je o njem spisal obsežno knjigo. Obdelal je njegovo življenjsko pot. Poleg ladijskega vijaka je Reselj izdelal še 14 drugih tehničnih izumov. Proslave se je udeležil tudi izumitelj pranečak ing. Ferdinand Reselj, ki živi v Trstu.

Tudi v minulem mesecu so se na Dunaju spomnili s posebno proslavo slavnega moža, ki je kot gozdar na Kranjskem na reki Krki pri Novem mestu začel svoje poskuse, a dovršil jih je pozneje v Trstu. Njegova soproga je bila Slovenka. Reselj za časa svojega življenja ni dočkal priznanja svojih zaslug za napredek tehnike, toda pravični sodnik čas je njegovemu delu odredil pravo mesto v razvoju tehnike.

Stota premiera Slovenskega narodnega gledališča v Trstu

Dne 21. decembra 1957 je Slovensko narodno gledališče v Trstu izvedlo svojo 100. premiersko predstavo. Dajali so igro ruskega pisatelja Čehova „Uta“. Slovensko narodno gledališče je nastalo po drugi svetovni vojni v Trstu ter je svoje delo navezalo na bogato slovensko gledališko tradicijo iz prve svetovne vojne v mestu ob Jadranu. Slovenci v Trstu imajo vedno priložnost gledati italijanske ansamble na visoki ravni, vendar je SNG s svojim resnim umetniškim hotenjem ter predvsem s požrtvovalnostjo svojih sodelavcev kmalu doseglo resno umetniško raven, ki so jo le tu pa tam motile po neumetnostnih kriterijih izbrane igre. Pa zato igralci nič ne morejo. Slovensko občinstvo je napolnilo dvorano in z obilnim ploskanjem nagradilo igralce, kar so v polni meri zaslužili.

ter nateg mišic skrijajo mehkeje kosti. Medenica je zaradi tega ali bolj sploščena ali pa bolj srčasta, kar je lahko znatna ali pa sploh nepremagljiva ovira za morebitne poznejše porode. Glava je navadno debela ali bolj kvadratasta, ker so grče (kosti-čelnice) prekomerno izbočene. Otrok zaostane v rasti in se lahko razvije v nesomernega rahitičnega pritlikavca z iznakaženimi spodnjimi okončinami. Rahitič ostane tudi po ozdravljenju navadno bolj majhen, čokot, debelih kosti in krivih nog.

Ribje olje je edino hranivo, ki vsebuje antirahitični vitamin D v obilni meri. Temu bi morda kdo ugovarjal, češ da bi potentakem morali biti rahitični vsi otroci, ki ne pijejo ribjega olja. To pa na srečo ni tako. Razlaga za to dejstvo je naslednja: Z normalno hrano dovajamo organizmu neko „snov“ v zadostni meri; to snov lahko označimo kot surovino za vitamin D. Ta surovina, takozvani „ergosterol“ je neka maščobna spojina, ki se porazdeli v vsem telesu in prodre tudi v zgornjo plast kože. Sončna svetloba, ali bolje rečeno, ultravijoletni žarki pa preobrazijo matično snov, to je ergosterol, ki je v koži, v vitamin D. Iz tega torej vidimo, kako važno je sonce za naše ljubo zdravje. Iz tega pa tudi sledi, da so otroci, ki prebivajo v tесnih in temnih stanovanjih ter v mestih z ozkimi ulicami, mnogo bolj izpostavljeni rahitisu kakor pa otroci na deželi, katere obseva sonce v izdatni meri. Nadalje nam postane tudi jasno, zakaj se pojavlja ta bolezen pogostejše pozimi, ko so sončni dnevi redkost.

(Konec prihodnjic)

Zdravnik na pragu vsemirja

Obe umetni luni ali satelita, ki so ju Rusi izstrelili v vsemirje, posebno pa usoda psičke Lajke, sta tako potegnili naše zanimanje svetovne javnosti, da več tednov ni bilo govora o kakem drugem predmetu. Zanimanje za vsemirje in njegove skrivnosti je kar obsedlo ljudi. Toda Lajka je poginila za znanost in sedaj mrtva kroži nad našimi glavami. Vsemirje pa še naprej čuva svoje skrivnosti zase. Vendar ne za dolgo, kajti človek je že stopil na prag tega skrivnostnega sveta in pokukal vanj. Ameriški vojaški zdravnik major David Simons se je s posebnim balonom dvignil 31.000 metrov nad zemljo v stratosfero.

Ura je odbila 4 zjutraj. Nad dolino reke Missouri divja silovita poletna nevihta. Gost dež s šumom pada na glinasto zemljo.

Zgoraj, tisoče in tisoče metrov nad najvišjimi oblaki, pa ždi samotni mož v aluminijasti gondoli (krogli), preživlja najnemirnejšo noč svojega življenja. Nad trideset ur že sedi major Simons v prostoru, ki ni večji kot telefonska kabina. Njegova gondola visi na velikanskem, s plinom helijem napolnjenem balonu, čigar koža iz neke sintetične snovi „polietila“ je le 4 stotinke milimetra debela, to se pravi je tenka kot svičen papir. In na tej kožici visi majorjevo življenje.

Nevihte in bliski v stratosferi

Ko se je bil major Simons dvignil s tal, je vremenska napoved prerokovala zgolj oblake do višine 18.000 metrov. Sedaj pa švigajo bliski v njegovi bližini in višomer kaže okrog 23.000 metrov nad zemljo. In v vseh smereh švigajo, ne le v vodoravni smeri, ampak tudi navzgor in navzdol. Kaj bo, ako eden izmed njih zadene v radijsko anteno? V hipu bo aluminijasta kabina, polna zraka, en sam plamen! Major Simons sprevidi, da bo treba še više, proč od oblakov nevihte. Pritisne na ustrezní vzvod, toda nič se ne zgodi. Po daljšem obotavljanju pritisne na nek gumb. Ena za drugo strmpglavijo baterije v črno globino. Olajšan se balon začne dvigati v temino vsemirja.

Mož, ki je podvzel ta razburljiv polet v stratosfero, je po naravi zelo miren človek, ki ljubi varno zavetje družinskega doma. Je oče štirih otrok. Že več let je predstojnik instituta za plovbo v vesolju, ki se bavi s vprašanji, kako pripraviti vse potrebno za človeka, da bo mogel obstati v vsemirju, ko bodo tehniki zgradili ladje za plovbo v svetovju.

Namen njegovega poleta v stratosfero je bil, ugotoviti, kako se ponaša človeško telo v zgornjih zemeljskih plasteh.

Več let je delal raznovrstne poskuse na živalih, toda za ta veliki polet je izbral samega sebe kot poskusni objekt.

Samoten mož razkriva skrivnosti stratosfere

Odletišče je bilo v neki globoki soteski v bližini kraja Crosby. Stene doline bi naj balon v prvih sekundah njegovega dviga varovale pred vetrovi. V sotesko so pripekljali tudi kožo balona, in s posebnimi črpalkami so vanjo stisnili 28.000 kub. metrov plina helija. Zjutraj ob 8. uri so posekali vrvi in balon se je naglo dvignil v zrak.

V gondoli je bilo šest malih okenc s specialnim steklom, skozi katere je mogel Simons opazovati svet okrog sebe. Sedel je na nizkem stolčku iz nailonske tkanine, oblečen v posebno „vsemirsko oblečilo“. Gozdo-

vi in polja so pred njegovimi očmi naglo oddaljevali, dokler se niso spremenili v motne rjave in zelene mase.

Nato se je major posvetil svojim instrumentom. Na približno 1 meter dolgi deski je imel razvrščene vse mogoče ure, kazalce in merilne aparate, poleg njih je visela vrečka s čokolado in drugo hrano, magnetofon, več fotoaparatorov in celo majhen teleskop, to je poseben daljnogled za opazovanje zvezd, in končno dve kompletni sprejemni in oddajni radijski postaji, njegova edina zveza z zemljo.

Še cel ducat drugih aparatov je bilo pritrjenih v kabini: za merjenje krvnega pritiska, toplote, zračnega pritiska v stratosferi, učinka kozmičnih žarkov in tako dalje. Celotno na svojem telesu je imel Simons pritrjena dva mikrofona, ki sta sprejemala udarce njegovega srca in ritem dihanja ter ju sporočala na zemljo, kjer so v posebnem avtomobilu vse podatke lovili s pomočjo radia in jih skrbno beležili.

Že dopoldne je balon dosegel rekordno višino 31.110 metrov. Nebo nad Simonsom je bilo temno plavo. V veliki daljavi je mogel videti del zemeljske oble, ki po velikosti približno odgovarja površini srednje Evrope. Nenehno je Simons prebiral podatke svojih aparatov ter jih sporočal na zemljo. Pozno popoldne je ena radijska postaja odpovedala. Nenadoma so se pa na zapadu pojavili oblaki, ki so napovedovali novo nevihto.

„Prepuščajmo tvoji odločitvi, da se še pred nevihto spustiš na tla, ali pa ostaneš čez noč gori“, je po radiu sporočil z zemlje Simonsov predstojnik.

„Hvala, ostanem gori, imam tu še mnogo posla“, je odgovoril Simons.

Sončni zahod v višini 30.000 metrov

Ob sončnem zahodu se je možu v gondoli nudila veličastna slika. Sonce je kot belo žareča krogla zašlo za zemeljskim ozračjem, čigar gornji rob je pri tem zažarel v izredno svetli oranžno-modri barvi. Nato je nastopila črna noč. Prekinjale so jo le bele pike zvezd. V stratosferi zvezde ne migljajo, ampak žarijo z jasno mirno svetlobo. Migetanje zvezd povzroča naše zemeljsko ozračje, ki ni nikoli popolnoma čisto, podobno kot če gledamo luč skozi gost dim. Vendar je bilo opazovanje zvezd težavno, kajti pri vsakem najmanjšem gibu se je začela gondola vrteči okrog lastne osi, kar je Simonsa spravljalo na rob blaznosti. Šele ako je bil četrt ure popolnoma na miru, se je tudi gondola ustavila.

Ponoči se je balon počasi ohladil in začel polagoma padati. Simonsu je postalo mrzlo in je zato oblekel posebno električno ogrevano obleko. Med čitanjem instrumentov je nekajkrat zadremal, vendar je v

tej noči prespal komaj pičlo uro.

Prvo, kar je videl zjutraj, je bil oslepljujoč zelen sij, pojav, ki ga je na zemlji moč opazovati samo v tropskih krajih. Nato je prišlo sonce. Kmalu je balon tako razgrelo, da se je znova dvignil na 30.000 metrov. Okrog 11. ure dopoldne so možje pri radiu na zemlji ugotovili, da Simons zelo počasi govori in da so njegovi podatki očitvidno napačni. Opozorili so ga: „Pazi na ogljikov oksid!“ (To je plin, ki ga človek izloča pri dihanju in je v večjih količinah škodljiv, op. ur.)

Vročina in mraz se igraja z brezmočnim človekom

Simons je pogledal na ustrezní števec, ki je kazal 4%. Zdravniki pa pravijo, da so že 3% nevarni za človeško zdravje.

Simons si je nadel kisikovo masko in si z vdihavanjem kisika nekoliko opomogel. Njegov balon pa se je, razgret od sonca, dvigal vedno više. Vročina v kabini je postala neznosna, kajti radi pomanjkanja svežih baterij je hlajenje odpovedalo.

Opoldne se je Simons odločil, da z vsemi sredstvi poskusi priti na tla. Toda kljub temu, da je polagoma spuščal plin iz balo-

na, čudni zrakoplov ni hotel pasti. Šel je nekoliko navzdol, toda ko je prišel v gostejšo zračno plast, se je znova ustavil se začel segrevati in dvigati navzgor. Skoraj dve uri se je Simons kot žoga pregibal gori in doli v višini med 25.000 do 30.000 metrov nad zemljo. Zdelo se mu je, da mu ne bo nikdar uspelo priti srečno nazaj na tla. Šele proti večeru je v nastalem hladu balon začel zares padati in ob pol šestih zvečer, potem ko je Simons 42 ur prebil v višavah, je njegova gondola padla na mehka tla neke lanene njive. Pritisk na gumb je sprožil poseben mehanizem in iz gondole je pred strmečega kmeta stopil, kot pišče iz jajca, mož v čudni obleki in s čelado na glavi ter mu rekel: „Dobro dan, kaj je novega.“

Ko so Simonsa kasneje novinarji spraševali, kako se je počutil v višini, je dejal: „Bilo bi smešno, ako bi trdil, da me ni bilo strah. Večkrat so me popadli strašni občutki strahu, ki bi lahko bili zame usodni, ako ne bi bil sam zdravnik in te pojave poznal. Vendar sem zadovoljen, da sem opravil ta polet, čigar nova spoznanja bodo služila človeštvu pri odkrivanju poti v vse-mirje.“

Evropska šola

V Luksemburgu je pred kratkim zrastle nova stavba, katere tloris tvori veliko črko E. V njej je nastanjena „Šola Europaea“, prva res evropska šola. Obiskujejo jo otroci šestih držav, Nemčije, Francije, Italije, Belgije, Nizozemske in Luksemburga. V njenih izbah doni otroška govorica v štirih materinih jezikih, francoščini, nemščini, italijanski in nizozemščini.

So to sinovi uradnikov in nameščencev Železarsko-jeklarske skupnosti (Montanunion), h kateri pripadajo zgoraj omenjene države in ima svoj sedež v Luksemburgu. O pomenu te gospodarske skupnosti, ki je po dveh svetovnih vojnah združila narode zapadne in Srednje Evrope v tvornem sodelovanju, smo že večkrat pisali. Je to brez dvoma najpomembnejši pojav v politiki in gospodarstvu našega stoletja.

Na sedežu te ustanove vrše svoje službe pripadniki vseh držav članic. Se razume, kmalu se je pojavil problem šoloobveznih otrok teh uradnikov, posebno po nekaj letih, ko so prvi uspehi Železarsko-jeklarske skupnosti pokazali, da bo to postala trajna ustanova evropskega sodelovanja.

Ker je bilo prizadetih toliko pripadnikov različnih narodov, je tudi šolsko vprašanje otrok uradnikov Železarsko-jeklarske skupnosti postalo pravcato mednarodno vprašanje. Vendar je bilo hitreje rešeno kot katero drugo. Vlade Francije, Belgije, Italije, Zapadne Nemčije, Nizozemske in Luksemburga so podpisale posebno pogodbo o tej šoli. To je njena ustava. Ta šola je v treh pomenih evropska. Predvsem so šolarji iz šestih evropskih držav in govore 4 različne matere jezikov. Šest evropskih vlad je ustanovilo poseben vrhovni svet, ki določa učne načrte šole v sporazumu s prosvetnimi ministri prizadetih vlad. In ta učni načrt je voden v evropskem duhu. In končno na šoli poučujejo profesorji iz 6 držav.

Glavna učna jezika na tej šoli sta francoščina in nemščina.

Namen te šole je, da nudi šolarjem različnih narodnosti možnost, da se med seboj bolje spoznajo.

Zato so otroke teh različnih narodnosti deli v eno šolo. V začetku se vrši pouk v enem izmed obeh temeljnih učnih jezikov, toda v višjih razredih je pouk skupen v obeh jezikih. Posebno velja to za zgodovino, fiziko, kemijo, umetnostno zgodovino in zemljepis. Otroci z italijanskim ali nizozemskim maternim jezikom si morajo izbrati enega izmed obeh temeljnih učnih jezikov, ki je potem zanje obvezen za ves čas šolanja. Potrebna skrb je posvečena tudi nadaljnji negi njegovega maternega jezika. Pri telovadbi in ročnih delih pa se vrši pouk izmenično v vseh jezikih.

Učni načrt za zgodovino je sestavila posebna komisija zgodovinarjev iz vseh šestih držav, prav tako so izdelali strokovnjaki učni program za zemljepis. Pouk zgodovine temelji predvsem na prikazu medsebojne povezanosti evropskih narodov. Sedaj poučujejo zgodovino po en francoski, en nemški, en italijanski, en luksemburški in en nizozemski. Vsak profesor poučuje skupine učencev iz več narodnosti. Zato mora pouk vršiti tako, da upošteva vse narodnosti in njihovo preteklost v luči skupne evropske usode. Vprašanja, ki imajo svoj pomen v zgolj ozkem nacionalnem okviru ene države, pri tem pouku morajo nujno stopiti v ozadje. V učnem načrtu je posvečena posebna skrb gospodarstvu.

Letos obiskuje „Evropsko šolo“ 510 šolarjev. Med temi je 158 Francozov, 96 Nemcev, 90 Belgijcev, 76 Nizozemcev, 35 Italijanov, 13 Luksemburžanov ter 42 učencev drugih narodnosti.

Ravnatelj šole je Francoz Dr. Marcel Decombs. V razgovoru z novinarji je pred kratkim Evropsko šolo imenoval kot „kraj, kjer se mladi ljudje srečujejo in spoznavajo, kot nalašč za vzgojni poskus, čigar izkušnje in pridobitve bodo koristile vsem šolam v Evropi.“

To je pravi evropski duh, ki pa ne sme ostati omejen na Luksemburg, samo na otroke uradnikov šestih narodnosti. Prav tako je potreben povsod v Evropi, posebno pa tam, kjer se križa, srečuje ter živi eden poleg drugega in z drugim več narodov.

FRAN ERJAVEC, Pariz:

172

KOROŠKI SLOVENC

II. DEL

Kakor smo videli že spredaj, se je odzvala Koroška najglasneje že Pohlinoemu prvemu preporoditeljskemu klicu in najzrelejši plod tega odziva je bila znamenita Gutsmanova slovnica iz l. 1777., kateri je sledil dvanajst let nato še obsežni nemško-slovenski slovar. Po razpustu jezuitskega reda je bil Gutsman izprva dodeljen stolni župniji v Celovcu, poverjeno mu je bilo pa tudi urejevanje dragocenega jezuitskega arhiva in po vsej priliki je še nadalje opravljal tudi posle „c. kr. potovalnega misijonarja“ za Koroško. V zvezi s to službo je bil nekaj časa tudi goriški generalni vikar v Beljaku, od l. 1787. dalje pa začasni arhidiakon v Dobrli vesi. Kakšen ugled je mož užival, lahko sodimo tudi po tem, da ga je lavantinski škof imenoval za svojega konzistorialnega svetnika.

Gutsman je bil torej ves čas v najtesnejši zvezi s praktičnim dušnim pastirstvom, pri čemer je imel dovolj prilike spoznati tudi njegove potrebe v jezikovnem pogledu. To je moral vsekakor biti tudi vzrok, da se mu je izdaja slovarja tako zavlekla, ker je moral predobro čutiti, kako nujni so na Koroškem predvsem osnovni cerkveni in verski priročniki, ker so zadevni kranjski tiskarji iz raznih razlogov razmeroma malo zašli tudi na Koroško. Poklican za tako delo je bil seveda v prvi vrsti Gutsman, ki je veljal pri državnih in cerkvenih oblasteh za največjega strokovnjaka v vseh slovenskih jezikovnih zadevah. Bistveno je pospeševal tako prizadevanja tudi tedanji janzenistični duh, cesarjevi predpisi so celo izrečno

zahtevali nelatinsko cerkveno petje, a tudi pastirski list salzburškega nadškofa, pod čigar jurisdikcijo je prve čase še vedno spadal velik del koroških Slovencev, je l. 1782. vzpodbujal duhovščino in vernike naj bi z „dobrimi pesmimi v maternem jeziku“ povzdigovali službo božjo.

Osnovno delo, ki so ga dan za dnem pogrešali vsi koroški duhovniki v slovenskih župnijah, so bili seveda evangelijski, zato je tudi popolnoma razumljivo, da je izdal Gutsman, verjetno da v sporazumu s koroškimi ordinariati, najprej te („Evangelijske ino Branje ali Pisme“, l. 1780.). Teh ni iznova prevajal, temveč je vzel za osnovo (kranjsko) Paglavčovo izdajo iz l. 1768., le da jih je nekoliko pobarval s koroškim narečjem in je izpustil tudi neke Paglavčeve dodatke. Prav značilno je, da pri tem delu ni posegel po Pohlino prireditvi, ki je izšla okraj par let poprej. Vzrok tiči nedvomno v tem, ker je upravičeno odklanjal Pohlino jezikovni barbarizem, a druga značilnost je v tem, da sploh ni smatral za potrebno prevajati jih iznova, temveč je smatral „kranjsčino“ za popolnoma primerno tudi za koroške Slovence.

Ker so imeli koroški slovenski duhovniki že od poprej na razpolago dve zbirki pridig (Basarjeve in Gutsmanove) in so dobili ta leta potem še Gutsmanovo prireditev katekizma in evangelijske, je bilo s tem najnujnejšim potrebam slovenskega dušnega pastirstva zadosteno. Ostali so torej le še verniki in Gutsman je moral seveda misliti tudi na te. Zanje je bil pa poleg katekizma najpotrebnejši primeren ljudski molitvenik, ki ga je izdal l. 1788. z naslovom „Molitvone bukvice, v katereh se najdejo Juterne inu Vezherne Molitvize; tudi molitve per sveti Meši, per Spovedi, inu svetem Obhaili; S' premljuvanjem Kristusovega terplenja; zraven drugeh posebnih Molitvic K' Sveti Divici Marij k' božjem Svet-

nikam, inu za mnogotere Potriebe“. Ker ni bil Gutsman ne janzenist in ne jozefinec, temveč je ostal zvest izročilom svojega jezuitskega reda, se je ravnal po tedanjih vladnih predpisih le, kolikor je bilo neobhodno potrebno, sicer je pa sestavil ta molitvenik po vzorcu Pohlino-vega, ki se je bil ljudstvu hitro tako zelo priljubil.

Drugo najbolj pereče vprašanje koroških Slovencev je bila pa seveda šola, ki se je prav tista leta šele ustvarjala. Povedal sem že poprej, da je zanjo po vladnem naročilu takoj (okoli l. 1778.) priredil slovenski katekizem. Zatem je bila med tedanjimi učbeniki med najvažnejšimi cerkvena pesmarica. Ker je vlada sama pridno izrivala iz cerkva latinsko petje in pritiskala za uvajanje petja v narodnem jeziku, je vodila ona tudi skrb za sestavo in izdajo primernih pesmaric, „da dobi mladina priliko med mašo Boga z lepimi pesmimi čestiti“. Izšlo je nekaj takih (nemških) poskusov, dokler ni bil potem z odloki z dne 1. XII. 1781. in 7. VII. 1782. uradno predpisan tip, ki ga je smatrala vlada za najprimernejšega. In tega so potem, kakor že poprej katekizme, prevajali in prirejali za razne narode in škofije. Za Kranjsko je priredil tako pesmarico Japelj, za Korošce (morda tudi na pobudo ordinariata ali pa celo samih državnih oblasti) skoro istočasno Gutsman in jo (l. 1784.) izdal pod naslovom „Meshnu petje, Litanie inu Molitve, kaker so per Novei Napravi Božje službe h' povsodnemu shpoganju bile priredisane“. V njej je objavil 25 cerkvenih pesmi, od katerih je še dokaj spretno prevedel nekaj sam, nekaj pa porabil tudi starejših prevodov, ki jih je pa tudi primerno priredil. Pesmarica je bila namenjena v prvi vrsti mladini, ki jo pa ni rabila le pri službi božji, temveč vsekakor tudi za vaje v branju v šoli, podobno kakor katekizem.

CELOVEC

RED SLUŽBE BOŽJE V CELOVCU

Vsako nedeljo in praznik je sv. maša s slovensko pridigo in petjem ob 7. uri v kapeli provincialne hiše — Viktringer Ring 19 (poleg Koschatmuseum).

Ob 9. uri je šolarska sv. maša v cerkvi novega bogoslovja (Neue Priesterhauskirche, Tarviser Strasse 30, ob Lendkanalu).

Ob delavnikih pa je vsak dan ob 1/4 na 7. sv. maša v kapeli provincialne hiše.

Slovenski verniki v Celovcu so vabljeni k božjim službam.

CELOVEC

Tudi letos se vrši v Celovcu tradicionalni

SLOVENSKI PLES

ki bo v soboto, dne 18. januarja 1958 s pričetkom ob 20. uri v veliki dvorani in stranskih prostorih Delavske zbornice. Častno pokroviteljstvo prireditve bo tudi letos prevzel g. deželni glavar Ferdinand Wedenig.

Sodelovali bodo: Plesni orkester radia Ljubljana, Avsenikov kvintet ter pevci in balet ljubljanske Opere.

Vstopnice: 15.— šilingov v predprodaji; 20.— šilingov pri večerni blagajni.

ŠMIEL PRI PLIBERKU

Zanimive številke iz farnega življenja

Preteklo leto je bilo rojenih 61 otrok — 47 v fari in 14 izven fare, 57 zakonskih in 4 nezakonskih otrok (34 dečkov in 27 deklic). Pogrebov je bilo 33, pet otrok in 28 odraslih; šest jih je umrlo radi prometnih nesreč in drugih nesreč ali na posledicah teh nesreč.

61 otrok na 2000 duš je dokaz, da smo še zdravi in čvrsti v rasti narodnega življenja. Kljub obilnim smrtnim slučajem je prirastek za 28 oseb. Tri najstarejše osebe so bile, ki so umrle lansko leto: Valentin Ažman, pd. Valentej v Bistrici, star 86 let, Janez Vajcar, pd. Pajankov oče v Strpni vasi, 88 let star in Pavla Kap, pd. Skrijarjeva v Večni vasi 85 let stara. Čez 80 let so šli v večnost: Anton Hafner, pd. Krajnik v Rinkolah 81 let, Janez Vauče, pd. Mačkov na Letini, 83 let, Marija Gašperc, pd. Kapova v Dvoru 81 let, Marija Fera, pd. Krakorčeva mati v Dvoru 81 let, in Helena Drobeš, pd. Tratnikova mati v Šmihelu 80 let.

Porok je bilo v letu 1957 21, tako je upanje, da bo življenje rastlo v fari tudi še naprej. Poročilo se je iz fare 26 ženinov in 19 nevest, skupno torej 45.

Bolnike so duhovniki obhajali ali sprevideli s sv. zakramenti za umirajoče 282-krat. Obhajil je bilo v zadnjem letu v fari 18.156. To bi bil majhen pregled preteklega leta.

In ob koncu še nov prirastek

Poltnikov trije dečki Fricelj, Albert in Peter so naročili mami, ko je šla v Celovec, naj kupi še enega dečka. In res, iz Celovca je prinesla dečka in v nedeljo smo ga krstili — dali so mu ime Manfred. Deklet namreč mali fantki ne marajo v svoji sredi, hočejo biti brez ženske komande! Čestita-

ROZAN:

Svet se spreminja in mi z njim

XXVII.

Kar se tiče naših gospodarskih šol, smo za naše razmere res za silo preskrbljeni, tako, da je za vsakega kmečkega fanta in za bodoče gospodinje v tem oziru dovolj izbiro! Eno pa je gotovo: — Sedaj, ko se po starem načinu vedno težje gospodari, ker tudi kmečki stan ni več zadovoljen s tem, kar mu je zemlja dajala za svoje prejšnje, jako skromne potrebe v črno zakajeni kuhinji, iz temnih nikdar prezračenih zaduhlih hlevov, s slabotno živino in krmo, ko je bil kmet odvisen od vsakega slabega vremena, nezavarovan v vsakem oziru, — sedaj ko tudi naš kmet, bolj zbužen, gleda okoli sebe in vidi, da se da tudi boljše in lažje živeti in vse eno več pridelati, če se drugače gospodari! Sedaj je treba tudi za kmečki poklic obiskati nadaljevalne kmetijske šole, za vse bodoče gospodinje in gospodarje!

Po celem svetu, tudi v naših, še jako zaostalih gospodarskih razmerah, trkajo stroji, trka elektrika, trka vse večja mehanika na naša vrata! Svet je sedaj popolnoma drugače povezan kakor prej, kmetijski pridelki od daljnih držav konkurirajo z našimi in naš človek bo zmagal tudi to konkurenco le, če svoje gospodarstvo prilagodi novim potrebam!

Zato pa je potrebno, da se več uči in da

Pri nas na Koroškem

mo, kajti fejš fante imajo pri Poltniku!

Krautovim pa se je izpolnila želja, da so dobili deklico. Beno je že povedal, kako ji bo ime — Eva jo bodo klicali, kar je tudi krst potrdil! G. Stanku Kraut in gospe Rozaliji pa čestitamo!

DVOR PRI ŠMIEHU

V nedeljo, dne 29. decembra 1958 je umrla Božičeva mati Margareta Verhnjak, rojena Kolesnik. Rajna mati je bila doma v pliberški fari, rojena 17. majnika 1881. Poročila se je 17. julija 1907 s Simonom Verhnjak, krojač, pd. Božič — v Dvoru. Zakon je bil blagoslovljen s šestimi fanti in eno hčerko.

Leta 1943 je umrl oče in potem je bila rajna mati celih 14 let vdova. Marljiva in pridna žena je bila, delala je vsa leta preko mere, počitka ni poznala. Poleg gospodarstva je oskrbovala skozi 10 let še meznarijo v Dvoru. Točna je bila predvsem pri zvonjenju in opravljala ta posel, dokler je le mogla.

Blagopokojna mati pa je bila tudi velika trpinka in mučenica svojega materinskega poklica. Velik križ ji je naložil Gospod, a znala je tudi ta križ nositi potrpežljivo in vdano. Sin Volbenk je padel leta 1944 v Nemčiji pri Dillingen. Sinova Slavko in Hanza sta prišla sicer iz vojne domov, pa sta bolehalo doma, dokler jih prerana smrt ni rešila njihovega trpljenja. Sin Maks se je ponesrečil v Železni Kapli pri prometni nesreči. Ta križ je bil za rajno mater še posebno težak. A velikodušno ga je nosila kot bi ga ne znala nositi morda marsikatera.

Zadnje leto je z veliko težavo delala na polju in kljub temu se je še trudila kolikor je bilo mogoče. V veliko veselje sta ji bila mali Hanzi in pa mala Micka. Zadnje mesece pa jo je bolezen hudo mučila in je morala biti vedno v postelji. Edina tolažba ji je bila molitev in pa pogosto prejemanje sv. zakramentov v bolezni. Pevci so rajni materi zapeli žalostinke pri križu, v žalnem sprevodu in pri odprtem grobu. Č. g. župnik so se pa poslovili od dobre, blage matere ter se ji zahvalili za ves njen trud in delo za božjo čast. Pogrebne obrede so opravili ob asistenci č. g. Jožefa Verhnjaka. Zaslužna mati naj počiva v miru! Sinu Francu in hčerki Mariji Wutte pa naše iskreno sožalje.

STRPNA VES

Fatimska Marija je romala kvatni ten skozi vas — od juga na sever, od vzhoda proti zahodu. Sem in tja smo spremljali Marijo z molitvijo rožnega venca. Blagoslavljala je našo vas in obiskala tokrat sledeče hiše: V nedeljo prvi dan pri Pušniku, nato k Lipniku, v torek nazaj k Ramušu, pa zopet proti severu k Gojarju. V četrtek

smo bili pri Podevu, v petek pri Pisku, v soboto pri Zmavcarju, v nedeljo pri Zilanu, nato zopet nazaj k Kučju.

Vsak večer so prišli g. župnik v našo sredo in spremljali Marijo, imeli pete litanije in krater nagovor o skrivnostih veselega dela rožnega venca. Ne moremo si več predstavljati Božiča, če ne bi prej romala Fatimska Gospa skozi vas, kakor to že dela skoraj deset let.

Letos moramo še prav posebno povedati, da so mlade pevke s svojim petjem vsakdanjo slovesnost poživile in olepšale. Pa tudi moški svet ni zaostajal, mladež pa potrebuje povsod močne roke in skrbnega očesa, da ne zaide v otročarijo in otroški polom!

Vse, ki so dali nebeški Gospe prostor, bo Ona sama poplačala s svojim blagoslovom. Ta verni strpinski rod naj živi, saj je daroval za misijonske zadeve za širjenje sv. vere in za armado sv. križa nad 900.— šilingov! Kučevo Micko, ki je duša vsega dobrega pokreta, pa naj Bog ohrani med nami zdravo in čvrsto!

SELE

(Letno poročilo)

Na vsako Novo leto z zanimanjem poslušamo poročilo, kako se je v preteklem letu gibal življenje v farni družini.

Rojenih je bilo 27 mladih Selanov; prevladujejo fantki s številom 16. Večinoma so zagledali luč sveta v porodnišnici v Celovcu, kršteni pa so bili razen petih vsi v domači cerkvi. Iz cerkvenega zakona jih je izšlo 23, dva iz samo civilne zveze in dva izven zakona.

Število smrtnih slučajev je dosti manjše. Od domačinov jih je umrlo 6 odraslih v starosti 45, 74, 75, 76, 80 in 84 let, pač pa je to leto umrlo četvero otrok. Tudi trije inozemci, ki so se ponesrečili po skrivnem prehodu meje, so dobili mesto zadnjega počitka na našem pokopališču.

Porok je bilo doma 9, dva para pa sta si izvolila za poroko žihpoljsko in otoško cerkev.

Število faranov se navadno suče okoli 1000.

Naročnikov so imeli naši listi: Nedelja 163, Kirchenblatt 12, Vera in dom 62, Naš tednik okoli 107.

BAČE OB JEZERU

Dne 11. decembra je po dolgi in mučni bolezni umrl na svojem domu v Bačah Janez Arnejc, pd. Piber. Rodil se je rajni pred 72 leti na Vaznikovi kmetiji v Spodnjih Borovljah in je po očetu podedoval Abručevu kmetijo na Pečnici. Ko se je po triletnem ujetništvu leta 1918 vrnil iz Rusije, se je priženil na Pibrovo kmetijo v Bače. Zelo veliko je trpel v svoji dolgi bo-

njeni! Le stopite komu od vseh teh, ki so tako tesno organizirani, kjerkoli na prste, zacvilil ne bo on sam, ampak vsa njegova širša organizacija se bo postavila pokonci in v obrambo! Kako žalostno pa je pri nas gospodarjih, pa vam ni treba šele pripovedovati!

No in, ali mi gospodarji na jugu Koroške res nimamo nobenih razlogov, da bi se pritoževali? Res, marsikateri je zaspan, ali do hosti tako boječ, da se sploh ne upa misliti, da se drugim v drugih krajih godi boljše!... Če pa le malo kje kaj bere, bo zvedel, da je kmetijstvo na našem jugu zanemarjeno, ker je država za ta del premalo skrbela! To govorijo in pišejo nemški politiki, skoraj tako, kakor bi se bali, da se naš slovenski koroški gospodar ne bi zbudil iz svojega mrtvila in tudi katero zagodel! Pa imajo Nemci še svoj „Bauernbund“ na Koroškem, od katerega pač ne moremo zahtevati, da bi se v prvi vrsti brigal za slovensko gospodarstvo, saj se smatra „vindišarje“, tudi če jih sem ter tja kdo pohvali, ker so vedno tako lepo tihi in zadovoljni, vendar le prepotrebni — „štimvih!“ In ti, naša bodočnost, ko si boš morala sama rezati svoj kruh, vi brhki kmečki fantje in cvetoča naša dekleta na podeželju, ali poznate izrek: „Kdor zapuša se sam, bo podlaga tujčeve pete!“ — Toda kaj nam pa najprej manjka?

(Dalje prihodnjič)

OBVESTILO

Sporočamo našim bralcem, da bo v nedeljo, dne 12. januarja 1958 ob 8. uri zjutraj naš rojak

preč. g. JANEZ MARKITZ

iz Male vasi pri Globasnici posvečen v ljubljanski stolnici v mašnika. Duhovniško posvečenje mu bo podelil prevzvišeni g. škof Vovk.

lezni in posebno zadnje mesece je bil priklenjen na bolniško posteljo, od katere ga je naš nebeški Oče odpoklical in rešil.

V Ločah, Bačah in Pečnici in v svoji rojstni vasi v Spodnjih Borovljah so naznačili zvonovi, da je odšel od nas veliki dobrotnik cerkva. V Bačah se je po njegovem trudu cerkev vsa prenovila. Pozabil pa tudi ni svoje domače rojstne fare Pečnice; ko se je restavrirala cerkev, je tudi tu dal svoj lep dar. Bil je tudi dober sosed in posebno tudi velik dobrotnik delavcem pri zidanju svojih domov in se mu je ob odprtem grobu v imenu vseh delavcev zahvalil gosp. Fonder za vso pomoč.

Za časa hitlerjanske strahovlade, ko so izselili od nas toliko družin, je bil on tisti, ki je neustrašeno posredoval in dosegel da je grof Maresch več družin vzel iz taborišč v Nemčiji in jim dal prostor na svojih posestvih na Nižjem Avstrijskem.

Ogrdnna množica ga je spremljala na božjo njivo v Ločah, kjer je našel svojo zadnji počitek ob strani svoje pred letom umrle žene.

Njegov nečak č. g. Jožef Gabruč je govoril ob odprtem grobu svojemu stricu ganljive besede in tudi č. g. Škofič se mu je zahvalil za vse, kar je storil za cerkev. Navzoč je bil tudi č. g. Barbič iz Pečnice. Pevski zbor mu je zapel v slovo. Počivaj mirno v svoji domači zemlji!

VOGNJEPOLJE — DRAVA

Nedogleden sprevid se je vil v torek, dne 17. decembra, iz Vognjepolja na pokopališče na Dravi. Nebroj mož, odred požarne brambe pod poveljstvom kovaškega mojstra I. Čemernjaka z godbo, zastopstvo orožništva, šolski svet in krajevno učitelstvo s šolskimi otroki, nešteto sorodnikov, trije duhovniki pod vodstvom novega krajevnega farnega upravitelja Janeza Sukiča z ministranti in nešteta množica ženstva iz dravske fare in njene bližnje in daljne okolice je spremljalo v žalnem vozu truplo po dolgi bolezni umrlega 75-letnega Janeza Trinka, bivšega posestnika pri pd. Ožboltu v Vognjepolju, na kraj počitka in miru.

Pred odhodom od doma mu je vrlo izvežbani pevski zbor g. učitelja Pinter-ja zapel eno žalno pesem (Vigred se povrne) v slovenskem in eno drugo v nemškem jeziku v slovo, dočim mu je po pogrebu cerkveni pevski zbor zapel ganljivo poslovilnico. Krajevni župnik ga je označil v obeh deželnih jezikih kot moža dela, podjetnosti, vere in domoljubja ter zvestega zakonca in skrbnega očeta. Na posestvu bo mu pa nasledoval v istem duhu in stremelju njegov najmlajši sin Stanko. Pokojnik je od svojega očeta prevzeto posest vsestransko ponovno dobil in uredil tudi za letovišgarsko gostišče in bivališče. Bil je stalen naročnik in bralec knjig Mohorjeve družbe in listov „Tednik“ in „Nedelja“. Tudi v tem je dal oz. zapustil smer za bodočnost!

Ob odprtem grobu se mu je kot bivšemu vestnemu članu šolskega sveta v jednatih besedah zahvalil v imenu vsega šolskega sveta ravnatelj dravske šole g. I. Krassnitzer. Pogreba se je pa udeležil tudi upokojeni šolski ravnatelj g. Aichholzer iz Loč.

Družini sožalje, pokojniku v hladni zemlji tih pokoj, nad zvezdami pa vekotrajno novo leto!

PODVINJ PRI TRGU

Zelo razdejana in hribovita je župnija Tiffen. Mnogo hiš je raztresenih po valovitih brdih, večina njih je pa ob potoku, ki teče v Osojsko jezero. Farna dvoladijska prostorna cerkev s pokopališčem pa stoji na precej strmim skalnatem griču. Tu je bil v petek, dne 20. decembra, pogreb z opravili tri dni prej po kratki bolezni v bolnici Waiern nagloma umrlega g. Josipa Lesjak, bivšega nad tridesetletnega tajnika občin Vernberg, Gozdanje in Lipa v letih 1905—1940. Vmes je služil nekaj časa tudi pri železnici. To je bilo po prvi vojni, ko je bil najemnik gostilne v Skočidolu in je nato stanoval s svojo družino v pritičju župnišča Skočidol, odkoder se je po enem

(Konec na zadnji strani)

Kredit in kreditno gospodarstvo

(10)

Pomen kredita

Dejali smo že, da je denar mobiliziral gospodarstvo in omogočil nenavadni gospodarski razvoj minulega stoletja. V osrčju sodobnega gospodarjenja je menjava dobrin in to menjavo je v resnici omogočilo šele denar. Druga stran gospodarske mobilizacije po denarju pa je ta, da se je z denarjem pojavila nova gospodarska panoga: kreditno gospodarstvo. Kadar so v preteklosti gospodarji iskali denarno pomoč drugod, so poznali samo besedo „dolg“ in kot pravilo je veljalo, da se sme gospodar zadolžiti samo v skrajni sili. Najbolje je bilo, če je gospodar delal samo z lastnimi sredstvi. Moderno gospodarstvo s svojimi velepodjetji pa se je moglo razviti samo iz kredita, to se pravi, da si gospodarji poleg lastnih sredstev izposodijo za krajšo ali daljšo dobo denar drugih, katerim je odvisen. Pri tem je važno le to, da upoštevajo brezpogojno osnovno načelo kreditnega gospodarstva: *kdor jemlje kredit, mora prigospodariti več, kakor znašajo obresti za najeti kredit*. Na tem temelju je bil mogoč nenavadni gospodarski razvoj sodobja.

Kreditni zavodi in njihova zgodovina

Kjer koli se v gospodarstvu uveljavi denar, se pojavijo tudi denarni in kreditni zavodi. Poznali so jih že stari Babilonci in Egipčani, Grki in Rimljani, seve v preprosti oblikah. Moderno bankarstvo pa ima svoj izvor v Italiji in Angliji, kjer je nekoč cvetela trgovina. Prvi avstrijski denarni zavod, ki je začel s posredovanjem plačil, je bila Dunajska mestna banka (1703). Burni gospodarski razvoj minulega stoletja, ki ga imenujemo industrijsko stoletje, je spremil postal postopek velikih denarnih in kreditnih zavodov, ki so si kmalu osvojili odločilen vpliv na gospodarstvo. Po prvi in še bolj po drugi svetovni vojni se pojavijo tudi že mednarodni denarni in kreditni zavodi, katerih delokrogi se raztezajo preko kontinentov in vsega sveta.

Kreditno združništvo

Pomen kapitala, ki je postal gibljiv, sproščen vprav preko denarja, je v minulem stoletju napotil mala mestna podjetja in podeželske obrate k kreditni samopomoči. Poleg mestnih bank so se začele pojavljati hranilnice in posojilnice na združni podlagi. Obrtniki in kmetje, katerim so banke ostale zaprte, so se združili v za-

družne obrate, da si medsebojno pomorejo s krediti. Ta kreditna samopomoč se je kmalu nenavadno obnesla.

Dokaz gospodarske naprednosti tudi naših prednikov je, da so zamisel kreditnega združništva takoj sprejeli in ga spravili na visoko razvojno stopnjo. Naše hranilnice in posojilnice so kakor zvesti stražarji podeželja in bilo bi samo želeti, da bi spet stopile čim bolj v ospredje vsega našega gospodarjenja. Samo po njih zmoremo dobiti podeželje povezano z velikim kreditnim trgovom. Ta povezava pa je za moderno gospodarjenje neobhodno potrebno.

Brez kreditnih zavodov ni modernega gospodarstva

Samo kratkovidnež more biti mnenja, da so kreditni zavodi podjetja, v katerih se kopiči odvisni denar. Ravno ti zavodi so obrati, v katerih je samo neznamen del premo-

Bil sem v kovačnici šilingov!

Ko sem bral v Tedniku in sicer v zadnji številki leta 1957 sestavek o denarju in njegovem pomenu in o kovačnici šilingov, se mi je zbudil spomin, ko sem več kot pred 50 leti imel stražo v tem državnem podjetju. Odločil sem se, da popišem, kaj sem tam videl in slišal. Bilo je leta 1901, ko je prišel tedanji nemški prestolonaslednik Viljem na Dunaj na obisk. Vsa vojaščina na Dunaju je radi tega imela veliko parado in pionirji v Klosterneuburgu, kjer sem jaz služil svoj vojaški rok, so morali prevzeti vse straže dunajskega mesta za 2 dneva. Meni je bilo določeno, da sem prevzel stražo v najvažnejšem državnem podjetju avstro-ogrske monarhije, v glavni kovačnici denarja (Hauptmünzamt) na takozvanem Heumarktu. Ko smo korakali skozi hišna vrata, smo mislili, da smo dospeli v kako trdnjavo. Na velikem dvorišču stoji kovnica, okrog nje na treh straneh več metrov visok zid. Tam smo postavili straže, ki so stale noč in dan z nabitiimi puškami, ena straža, tudi noč in dan, je bila v veži pri hišnih vratih, skozi katera nihče ni smel brez pismenega dovoljenja ravnateljstva; v prvem nadstropju, kjer so se nahajale velike železne blagajne, pa je bila straža samo ponoči. Ker smo bili radovedni, kako kujejo novce in tiskajo bankovce, sem šel drugi dan k ravnatelju podjetja in ga prosil, da straži dovoli ogled kovnice, pa mi je prošnjo odklonil, češ da je to strogo prepove-

ženja last zavoda samega. Kreditni zavodi so izraziti posredniki. Njihova naloga je kapital zbirati tam, kjer je odvisen in ga usmerjati tja, kjer je potreben.

Kreditni zavodi so upravitelji denarja, ki ga jim zaupajo vlagatelji. S tem nosijo veliko odgovornost, kajti podeljevanje kreditov se mora vršiti samo z največjo skrbjo in previdnostjo. Lahkomiselno posojevanje in najemanje denarja je gospodarsko škodljivo in nevarno. Tako velja med drugim za vse te zavode „zlatno pravilo“, da smejo dovoljevati samo taka posojila, kakršne so vloge, ki jih sprejemajo.

Poleg posredovanja kreditov pa imajo kreditni zavodi v modernem gospodarstvu tudi nalogo, da posredujejo plačilni promet in se bavijo s trgovanjem z vrednostnimi papirji in valutami (tujimi denarji). Čim bolj bo podeželje navezano na gospodarski trg — in ta razvoj je neizbežen in nujen — tem večji bo zanj pomen denarja, kapitala in kredita. Tem važejši bodo tudi podeželski denarni in kreditni zavodi.

dano. Svoj čas, mi je dejal ravnatelj, je dobila straža dovoljenje, da si ogleda kovnico, toda nekoč se je pripetilo, da je prav takrat, ko si je straža ogledovala kovnico — seveda pod nadzorstvom — zmanjkalo nekaj zavitkov že izgotovljenih bankovcev. Pogrešili so kmalu manjkajoče bankovce, ko je bila straža še v kovnici in so takoj opozorili poveljnika straže o tatvini. Ta je takoj preiskal vse stražarje in res našel pri

nekemu vojaku bankovce. Od tega časa straža ni več dobila dovoljenja za ogled.

Ravnatelj pa je nam dovolil, da si ogledamo — seveda tudi pod nadzorstvom — prostore, kjer so se nahajale velike železne blagajne, v katerih so imeli spravljene ogromne vsote papirnatega denarja.

V eni sobi so imeli na steni na žametu nalepljene vse kovance — od bakrenega do zatega, ki so bili do takrat kovani v tej kovnici, enako tudi vse bankovce, ki so bili tam tiskani.

Nasproti prostora za stražo pa je bila shramba za kovance. Bila je to nekaka klet brez oken, pripeljali so tja z vozom na tračnicah polno plombiranih vreč izgotovljenih kovancev po eno krono, tam zložili in nato zopet zaklenili železna vrata kleti.

Poleg stražnice sta bila še dva prostora, eden za ženske in drugi za moške, v njih so vsakogar natančno pregledali. Ko so prišli delavci na delo, so morali odložiti vso obleko in obleči drugo. Povedali so nam, da so pri ženskah dobili v laseh spretno skrit zlati prah, ki so ga kradle v kovačnici in nosile domov. Neki delavec si je sezidal lepo hišico in to je prišlo tudi na uho vodstvu kovačnice. Vzeli so tega delavca pod posebno kontrolo in končno našli v čevljih v peti luknjo, kjer je imel skrite zlate kovance in odpadke zlata. Luknjo je zakrival drug podplati.

Od tistega časa delavci niso več smeli z lastnimi čevlji stopiti v kovnico, ampak so se morali na pragu sezuti in nadeti posebno obuvajo, ki jim ga je nudilo podjetje. Po dovršenem delu so ga morali zopet sezuti.

J. O.

Anglija zopet kuje zlatnike

Britanska vlada je izdala uradno sporočilo, da bo v kratkem zakladni urad (finančno ministrstvo) dalo kraljevski kovnici v Londonu nalog za kovanje večje količine zlatih novcev ali „sovereignov“, kot so imenovali zlatnike, ki so do leta 1917 bili uradno plačilno sredstvo. Takrat so s posebnim zakonom uvedli papirni denar kot edino zakonito plačilno sredstvo. Vendar zlatniki še sedaj, po 40 letih krožijo še naprej kot vrednostni predmet zaradi zlata, ki ga vsebujejo. Kljub uvedbi papirnatega denarja pa kovnice niso zaprle. V zadnjih 40 letih pa je kraljevska kovnica v Londonu še večkrat skovala zlate novce, vendar v zelo omejeni količini. Prvič je bilo to leta 1925, ko je zasedel prestol kralj Jurij V.; ta zlatnik je bil bolj spominska plaketa kot denar. Kasneje so skovali manjše število novcev leta 1948, v letih 1951/52 ter leta 1957. Ta kovanja so imela zgolj namen, da osebje kraljevske kovnice „ne izgubi svoje izvežbanosti v kovanju novcev.“ Ti novci niso bili namenjeni za promet, ampak jih je britanska vlada dala skovati zato, da del svojega zatega zaklada prekuje iz palic v novce, ker se jim je ta oblika zlata zdela bolj ustreza.

Čeprav je sedanje število zlatnikov, ki jih nameravajo skovati, večje, le-ti niso namenjeni za notranji denarni obtok, kjer bo slej ko prej še krožil papirni denar. Pač pa bodo novi „sovereigni“, ki bodo imeli na eni strani podobo kraljice Elizabete, služili kot sredstvo za gotova plačila v inozemstvu, namesto dolarjev in drugih tujih valut. Stari „sovereign“ s podobo kralja Jurija V. so namreč v inozemstvu zelo zažele-

ni in v Italiji obstoji celo privatna kovnica, ki jih „ponareja“. To ponarejanje pa ni kaznivo, kajti novci vsebujejo predpisano količino zlata in po drugi strani je prepovedano samo ponarejanje denarja, ki je v kaki državi zakonito plačilno sredstvo. To pa „sovereign“ že dolgo ni več. Kljub temu pa je povpraševanje po „sovereignih“ zelo veliko in podjetni Italijani s kovanjem teh novcev zaslužijo mastne dobičke. Ti bi pa prav prišli tudi angleški vladi. Zato bo dala v promet — seve samo v inozemstvu — svoje zlatnike, ki bodo imeli prednost v tem, da so uradno izdani od vlade, ki zanje jamči; za zbiratelje novcev pa prednost tudi v tem, ker bo na njih upodobljena glava prijetne mlade ženske namesto starega Jurija V., ki že desetletja spi večno spanje.

Avstrijci - štedljivi ljudje

Avstrijci smo v minulem letu marljivo štedili in na tem področju prekosili samega sebe. To izkazuje obračun zveze avstrijskih hranilnic. Dne 31. decembra 1957 je bilo v vseh avstrijskih hranilnicah vložnih (skupno s kapitaliziranimi obrestmi) 7,48 milijard šil., kar pomeni povečanje za 1,89 milijard v primeri z letom 1956 ali 34% več. V letu 1956 je povečanje proti letu 1955 znašalo samo 25%. To je številčno najboljši uspeh v povojni dobi, povrhu je pa minulo leto bilo presenetljivo enakomerno. Vloge so naraščale brez posebnih sezonskih nihanj. Znamenje, da je gospodarski razvoj v preteklem letu bil ne le znaten po obsegu, ampak tudi uravnovešen.

Avstrija na mednarodnih velesejmih

Institut za pospeševanje gospodarstva pri zvezni trgovinski zbornici je sklenil, da se bo z izdelki avstrijske industrije in obrti udeležil 23 mednarodnih sejmov in razstav v inozemstvu. Tako bo Avstrija predstavljena s skupinskimi razstavami na velesejmih v Frankfurtu (Zap. Nemčija), Lipskem (Vzh. Nemčija), Johannesburgu (Južna Afrika), Zagrebu (Jugoslavija), Poznanju (Poljska), Trstu (Italija), Plovdivu (Bolgarija), Solunu (Grčija) Brnu (Čehoslovaška) in Bogoti (Kolumbija v Južni Ameriki).

Nadalje bo Avstrija zastopana na naslednjih velesejmih po omenjenem institutu: Milano (Italija) Pariz (Francija), na Obrtni razstavi v Monakovem (Zap. Nemčija), na Nemški industrijski razstavi v Berlinu ter na velesejmu v Bolzanu (Italija). Na posebnem velesejmu za igrače v Nürnbergu (Nemčija), ki je doslej imel zgolj nemški značaj, a bo letos spremenjen v mednarodno razstavo, bo tudi Avstrija prvič razstavila svoje tovrstno blago.

Italija je kupec avstrijske živine

Potrošnja mesa je v Italiji še sorazmerno nizka (18 kg letno na osebo), vendar raste počasi iz leta v leto, kar je znamenje izboljšanja splošnega življenjskega standarda v naši južni sosed. Proizvodnja mesa v Italiji ne more zadostiti rastočim potrebam. Za sedaj še krije 90 % notranjih potreb, dočim je ostalih 10% mesa treba uvoziti. Avstrij-

ski presežki kladne živine so skromni in jih je moč z lahkoto prodati v Italijo. V razdobju januar-oktober 1957 so šli 26.103 komadi kladne živine v Italijo, kar znaša 97% celotnega našega izvoza tega blaga. Istočasno je Italija uvozila iz Avstrije 19.299 komadov vprežne živine, kar znese 80% celotnega avstrijskega izvoza v tej kategoriji.

Našim gospodinjam

Ob prazniku svete Družine

Družina je v današnjem času pogosto le še kraj, kjer se otroci rodijo in jih vzredijo. Izgubila je pomen, ki ga je imela včasih, dasi se danes njene naloge stopnjujejo. Morala bi biti celica vsega dobrega, temelj na katerem naj bi gradila Cerkev in država. Že v družini naj bi otrok dobil tako temeljito vzgojo, da ga zunanji svet nikdar ne bi mogel spraviti na stranpota. V družini naj bi mlad človek našel oporo in zatočišče. Kako velike važnosti je družina za državo, izpričuje dejstvo, da ponekod ustanavljajo posebna družinska ministrstva. Njihova naloga je družinam materialno in idejno pomagati, da postanejo vzorne družine. Iz vzornih družin ne bo izdajalcev, ubijalcev in drugih kriminalnih tipov. Dejstvo je, da se je življenjski standart zelo dvignil. Vendar lahko pomeni to tudi nevarnost za družino. Često se prav zaradi blagostanja oče ali odrasli otroci iz družine izločijo, so preveč združa, mislijo le na zabave in užitek. Družino tvorijo vsi: oče, mati in otroci. Mnogo manjka, kjer ni očeta. Mnogo otrok se izgubi prav zato, ker se oče nič ne briga zanje ali ker vidijo njegove slabe zglede. Prav ob prazniku svete Družine naj se družinski člani zblížajo, se strnejo krog nazarske Družine. Vsak naj bi se spomnil svojih dolžnosti, ki jih ima: oče, mati, otroci. Kot roža, ki naj prepleta te včasih težke lastnosti pa naj bo ljubezen, ki šele družini daje pravo srečo in zadovoljstvo.

Jejmo počasi

Tempo današnjega časa je tako hiter, da si niti za jesti ne vzamemo dosti časa. Količino jih je, ki opoldne, ko naj bi se izdatno okrepčali, samo hitro pogoltnejo nekaj ma-

lice in popijejo v dušku kozarec mlačnega čaja.

Ugotovljeno je n. pr., da se normalen človek nasiti s porcijo juhe, svinjske pečene, solate, krompirja, kompota in vrček piva v dvajsetih minutah. Pri tem je seveda tiho. Pregovor oziroma pravilo, naj pri jedi molčimo, ni samo zahteva olike, ampak je zahteva tudi našega organizma. Če smo pri jedi tiho, se mnogo bolj posvetimo jedi, prežvekovalne mišice delujejo počasi in temeljito. Dobro zgrizena in s slino prepojena hrana je že tudi na pol prebavljena. Ugotovljeno pa je, da samo 18 odst. ljudi je tiho in dovolj počasi. Vse drugi pa so hitri jedci. S tem pa zelo škodujejo svojemu želodcu. Ta dobiva namreč zelo velike in slabo pregrizene kose. Želodec slabo prebavlja, je za različne bolezni mnogo bolj sprejemljiv. Sprostitve je predpogoj za zdrav obed. Zato ni umestno pri jedi razpravljati o težkih zadevah, problemih, ki jih ni moč rešiti. „Ne jejte prenačlo, ne jejte preveč, jejte počasi, na kratko: jejte z razumom, je vodilo, ki naj ga v današnjem nagle času upošteva tisti, kdor hoče dolgo ostati zdrav.

Hoover Alfa-pralni stroji

šivalni stroji, kolesa raznih znamk in domačinski deli, mlinci, drobilniki, posnemalniki, molzni stroji in vsi ostali kmetijski in gospodarski stroji najceneje pri

JOHAN LOMŠEK

Št. Lipš, Tihoja, p. Dobrla ves

NEKAJ SMERNIC

našim dijakom v premislek

Če smo odkriti, moramo priznati, da nam šola nudi prav malo za praktično življenje. Zato smo pač poklicani v to sami, da že v zgodnji mladosti izrabimo vso energijo v to, da se pred vstopom v javno življenje sami izobrazimo, da torej v poznejši dobi ne stojimo na „odru življenja“ kot lutke, ampak da smotrno uporabljamo vse to, kar smo si tekom študija pridobili.

Med šolskim letom je za študenta to pridobivanje skoro izključeno, ker je preveč navezan na šolo, pač pa je to mogoče v počitnicah, predvsem med velikimi počitnicami.

V pravkar minulih božičnih počitnicah sem srečal nekega dijaka — mojega prijatelja ter ga vprašal, kaj počenja sedaj v počitnicah. Nisem pričakoval, da mi bo odgovoril tako-le: „Meni je tako grozno dolgočas. Ležim, kadim in čitam iz samega dolgočasia Karla Maya. Komaj čakam, da se prične spet šola.“ Ta izjava je bila pravzaprav povod temu članku in zato sem se namenil, da danes dijakom te vrste povem nekaj smernic o potovanju in na to vprašanje, moj dragi, mi je tudi prav lahko odgovoriti. Kdor tako prespi počitnice, temu verjamem, da mu je dolgočas. A počitnice niso zato, saj to je moje mnenje in gotovo mi bo kdo pritrdil, da jih na tako lahkomišeln način preživimo, ker počitnice so baš oni čas, v katerem dijak lahko največ stori za samoozdravbo.

Ne mislim mogoče tega, da naj dijak presedi vse počitnice v zadehli sobi in čita ter se uči, ne, nasprotno: uči naj se v neposredni bližini, v okolici, v kateri živi — saj vemo, da nobena knjiga in najsibo še tako temeljito pisana nikoli človeku ne nudi tega, kar človek sam vidi, sliši in občuti.

Samoopazovanje je najboljša knjiga vsakega posameznika, — posameznika pravim, kajti naravno je, da kar mogoče tebe veseli, mene ne zanima, ali obratno.

Panoge, ki pridejo med počitnicami v poštev, bi bile sledeče: čitanje dobrih literarnih in znanstvenih knjig, revij in časopisov, sodelovanje pri kulturno-prosvetnih društvih, pevskih zborih, sodelovanje s predavanji, diletantskih nastopih itd. Vse te vrste nudijo dijaku duševno in telesno okrepitev. Vse to pa le tedaj, ako človek nikjer ne pretirava in to vztrajno, sorazmerno in smotrno goji.

Eno najlepših in za izobrazbo najbolj priporočljivih sredstev v počitnicah pa je potovanje.

bodisi po planinah in gorah. kakor tudi po ravnini.

Kaj pa je pravzaprav smoter potovanja? Smoter potovanja je spoznavati in se seznaniti s šegami in navadami teritorija, po katerem nameravamo potovati, v drugi vrsti pa, da občudujemo lepoto stvariteljske narave v naši neposredni bližini in si tako nabereimo lepih slik, s katerimi lahko razpolagamo v zemljepisnem razgovoru. Žal, da ta težnja danes pri marsikaterem dijaku ne prevladuje. Ne vem, kje naj iščem vzroka: ali v brezbriznosti ali nevednosti opazovanja narave?

Zoper prvi občutek nimam nikakega sredstva, ki bi moglo napotiti dijaka na pravo pot. Zoper drugi pa naj mi dovolj bralcem, da s svojimi skromnimi sredstvi, ki izvirajo iz mojih lastnih izkušenj, nudim nekaj misli o načinu potovanja. Danes je potovanje nekaj lahkega, če smo le finančno količjak oskrbljeni. Imamo železnice, avtomobile, letala, ladje in tudi dobre ceste. Imamo tudi počitniške zveze, ki oskrbujejo dijakom znižane cene v vožnji, oskrbi in prehrani.

Iz vsega tega lahko spoznamo, koliko važnosti polagajo merodajni faktorji na to, da dijak spozna svojo ožjo in širšo domovino. Mislim, da moramo z veseljem pozdraviti ta razmah. Poleg tega pa pogrešamo eno, da polaga dijak premalo važnosti na spoznanje svoje okolice in tujih držav. Prav čisto se pripeti, da vpraša dijaka za kraj ali vas, ki je v njegovi neposredni bližini, pa mu je vse „terra incognita“!

Predaleč bi zašli in preskromno mi je odmerjen prostor, da bi mogel navajati še druge in slične slučaje, na katere naletimo dan na dan.

Pa me utegne kdo vprašati: „Povej nam vendar, kako naj torej potujemo?“ Tudi o tem vprašanju hočem povedati nekaj misli. Najprej nekaj o predpripravah za vsako potovanje. S pomočjo specialnih kart moram predvsem natančno določiti projekt teritorija, ki ga mislim obhoditi ali prevoziti. Šele ko sem obseg izleta natančno do-

Uspešen začetek prosvetne sezone v Šmihelu

Po stari tradiciji smo imeli v tej sezoni prvo odrsko prireditev na Stefanovo. Igralci Katoliškega prosvetnega društva so nam pokazali enodejanko *Mir ljudem na zemlji*. Družina raztrgana radi pravde, oče se poteguje za pravico, sin vidi, da je pravica na sosedovi strani in se potegne za sosedo. To očeta razjezi in zapodi sina od doma. Sin Šimen dela sedaj v gozdovih na Hrvaškem — božični večer je tako prazen in pust. Oče ne najde miru, ga išče v gostilni, a tam ni nikogar, pride domov, žena mu razloži vso njegovo krivico, za katero se je potegoval in katero je naredil svojemu lastnemu sinu, ko ga je zapodil iz hiše. Božični večer pripelje sina domov, prosi očeta odpuščanja in mir ter veselje zavladata v družini. Vloge so dobro podali Eric, Fridl in Pepca.

Druga glavna igra je bila „*Tihotapec*“ od Jurčiča. Za oder je ta roman prirejen v dveh izvodih. Enega je priredil M. Bajuk v Ljudskem odru 4. zvezek leta 1923. Drugo starejšo izdajo je pa napravil Fr. Ks. Steržaj, ki jo je založilo „Katoliško tiskovno društvo“ v Trstu leta 1909. Po tej starejši izdaji je naše društvo priredilo igro. Štibernikov France postane glasovit in predrzen tihotapec, nosi čez mejo tobak in je v zvezi s Hrvati in skriven tihotapcu Tekmecu. Radi tega svojega tihotapstva pride z graničarji navzkriž in pade tudi zadet od graničarja. Očeta spravi v grob,

strašna zavest, da je njegov sin France postal tihotapec in ubijalec, saj je umoril graničarja Peča.

Igralci so se svojih vlog dobro naučili. Podali so vloge dobro, nekateri celo izvrstno. Posebej bi omenili, da so nekateri igralci precej napredovali v svojem nastopu od lanskega leta. Upamo, da bodo tudi novinci, ki so prvič ali drugič bili na odru, sledili v marljivosti ostalim igralcem. Ne bomo hvalili posameznih igralcev. Saj so jih videli gledalci itak sami in so bili s prireditvijo zadovoljni. Igra sama na sebi pa ni dolgočasna, ampak zajame publiko, ki ji z veseljem in velikim zanimanjem sledi.

Žal nam je samo, da so nas trije dobri in požrtvovalni igralci za to sezono zapustili, pa upamo, da se bodo po končanem tečaju v Tinjah in delu na Zgornjem Korškem s tem večjo ljubeznijo in zanimanjem posvetili zopet prosvetnemu delu.

Igralce pa prosimo, da bi nam prav kmalu zopet pokazali kaj lepega in poučnega na odru. Eno željo še imamo, da bi v Šmihelu kmalu prišli do lastne dvorane, ker je dostikrat šerčerjeva premajhna za naše prireditve in je moralo veliko ljudi domov, čeravno je bila dvorana nabita kot ribe v sodu. Igralce pa prosimo, da bi igro še enkrat ponovili, da jo bomo videli tudi tisti, ki smo morali iti domov ali pa si gasiti željo in jezo v gostilni, ker nismo prišli v dvorano.

Dve kulturni prireditvi v Selah

Na Stefanovo smo napolnili Farni dom

Da je v Selah na Stefanovo prireditev, se nekako že samo po sebi razume. Letos so nam igralci Kat. prosvetnega društva uprizorili „*Vrata*“, zgodbo obljube, pričakovanja in oznanjenja Odršenika. Lepo so se na okusno pripravljenem odru vrstili prizori: kazen v raj in obljuba Odršenika, zgodba Kajna in Abela, očaka Jakoba, srečnih Marijinih staršev, angelovo oznanjenje in božično oznanilo z angelskim petjem.

Dvorana farnega doma je bila nabito polna. Občinstvo je pazljivo sledilo prizoru na odru. Igralci so obvladali svoje vloge, le par jih ni bilo dovolj glasnih, da bi jih dobro slišali tudi oddaljeni gledalci.

Pevski koncert na Novega leta dan

Večkrat slišimo naše pevce v radiu, na novega leta dan pa je pevsko društvo priredilo koncert, da smo jih mogli ne le slišati, temveč tudi videti pred seboj na odru.

ločil, smem misliti na pravo pripravo. Ako hočem imeti korist in uspeh potovanja, se moram ozirati na sledeče točke:

Oskrbeti si moram predvsem knjige, v katerih se govori o tistem delu ozemlja, ki ga nameravam prepotovati. Delati moram beležke, proučevati geološki nastanek in sestavine kompleksa, površinski značaj, hidrografijo ozemlja, floro in favno, politično in kulturno zgodovino dotičnega ozemlja. Nadalje se moram seznaniti s šegami in navadami prebivalstva, spoznati narodnost, vero, jezik itd. Proučevati moram kulturno dediščino prebivalstva, važna poslopja, samostane, grajščine; opazovati slog, v katerem so stavbe zgrajene, spomenike, arhive in pokopališča, na katerih ležijo pokopani zaslužni kulturni delavci in druge markantne osebnosti.

Ne pozabi nikoli proučevati gospodarstva! Sem uvrščamo poljedelstvo, živinorejo, rudarstvo in obrt; nadalje industrijo: kovinsko, tekstilno, lesno, kemijsko, tehnično. Po možnosti si izposluj vstop v tovarno, kjer si natančno oglej stroje, njih delovanje in vodne sile.

Seznani se s prometnim omrežjem železnice, cest, plovbe in vodnih sil! Ko si tako proučil svet, katerega nameravaš prehoditi, se lahko odpraviš na pot.

Če si pa že na poti, potem naj ti bo vedno pred očmi načelo: „Ne giblji se v na-

V prvem delu koncerta so bile na sporedu umetne pesmi raznih skladateljev. Zbor nam jih je zapej cel vrsto. Vse so nam govorile o gorah in planinah. Težke skladbe je zbor pel z lahkoto in vse na pamet, kar priča, da se je pod vodstvom pevovodje č. g. profesorja Silva Miheliča dobro izvežbal. Posebno sta nam ugajali dve: „V hribih se dela dan“ in „Nazaj v planinski raj.“

Drugi del koncerta so tvorili solospeli g. Marijana Kosa, ki je bil pred leti član ljubljanske opere in je zdaj profesor petja v Trstu, pa se mudi rad na počitnicah v Selah. Njegov obsejni bariton je res občudovanja vreden. Vse pesmi je pel občuteno, posebno je prišlo to do izraza v Prišernovem „*Mornarju*“. Za svoja pevska izvajanja je žel priznanje v burnem pritrdjevalnem ploskanju.

V tretjem delu je zopet nastopil pevski zbor in sicer s celo vrsto narodnih, pristno selških in pesmi Milke Hartmanove. Te pesmi so nam šle posebno do srca, saj so

ravi z zavezanimi očmi, marveč opazuj bistvo vse pojave, vse predmete, ki si jih pred odhodom proučil. Kjer te kaj zanima — motri in zabeležuj. Stopi v kmečko hišo in se razgovarjaj s preprostim kmetom, s preprosto kmetico in dekletom; mnogo neznane in zanimivega ti bodo povedali. Povprašuj o narodnem blagu: o narodnih pesmih, pravljicah in če zagledaš v daljavi razvalino katerega gradu, ne pozabi nikdar vprašati po tradiciji! Bodi radoveden in zabeležuj te pogovore!

Važen moment je tudi ostro razmotrivanje selišč, tako vasi, trgov in mest, raziskovanje njih etimologije. Le tako potovanje, ki je v zvezi z zdravim razumom in obenem zabavo, je pametno.

Naravno je, da je najsigurnejše jamstvo za izvedbo vsakega dela le vztrajnost in če hočemo svojo duševno depresijo dvigniti do primerne stopnje, je mogoče to le tedaj, ako usako započeto delo temeljito obvladamo.

Tako skušajmo že kot dijaki stremeti za tem, da si pridobimo, kolikor mogoče veliko tvarine, da bo s ponosom in veseljem poznejša generacija zrla na duševne proizvode svojih prednikov.

Ne pozabite, dragi prijatelji, da čas hiti! In važen moment za vsakega študenta je ravno ekonomska izraba časa v počitnicah.

A. S.

izšle iz ljudske duše in so bile tudi tako podane.

Poleg pevskih točk so fantje in dekleta v narodnih nošah predvajale rajanje ob spremljavi harmonike in narodnih pesmi. Višek rajanja je tvoril „raj z metlo“, ki so ga morali zaradi burnega zahtevanja ponoviti.

Udeležba pri koncertu je bila zelo številna, akoravno je bila prireditev šele isti dan razglašena. Še celo Homeliše in Apače so bile zastopane.

Prireditvi je sledil družabni večer pevcev in prijateljev petja, ki je potekel v prisrčni domačnosti in prepevanju. Tako je pevsko društvo lepo obhajalo god svojega pevovodje, ki je takrat godoval.

V Švici jo je doletela smrt

† 16-letna Marija Pušl iz Gonovec pri Šmihelu

V nedeljo, 22. decembra 1957 smo spremljali k zadnjemu počitku šestnajstletno dekle *Marijo Pušl* in njenega bratca Siegfrieda, komaj šest mesecev starega. Marija je šla v Švico k svoji teti v Schaffhausen in tam pustila mlado življenje. Že doma je bolehalo na vnetju sklepov, kar je povzročilo endokarditis, bol na srcu. V Švici se je hotela zdraviti, a predno je prišla v bolnico, jo je napadel oedem na pljučih, kar je povzročilo takojšnjo smrt, tako da je dne 17. decembra po sprevidenju s sv. zakramenti v Gospodu zaspala.

Konzulat v Schaffhausenu in švicarske oblasti so šle težko prizadeti družini zelo na roke, tako da je bila prepeljana iz Švice preko Monakovega — Solnograda — Celovca na dom z žalnim vozom žalnega zavoda Schaffhausen. Ta žalni voz je peljal deklico tudi na zadnji poti iz Gonovec na farno pokopališče v Šmihel, kjer smo jo položili k večnemu počitku ob obilni udeležbi sorodnikov in faranov. Pevci pa so ji zapeli v slovo pri križu, med potjo in pri odprtem grobu žalne pesmi.

G. župnik so se poslovlili od rajne Marije, ki je tako zgodaj morala zapustiti ta svet in iti v večnost. Položili so mladini na srce, naj čuva dar življenja, katerega ima od Boga in skrbi za svoje zdravje, dokler je še čas. Zahvalili so se oblastem za hiter in neoviran prevoz rajne. Svežo gomilo so zakrili venci, kjer počivata dve mladi trupli in čakata vstajenja v Kristusu. Naj počivata v miru! Pušl novim naše iskreno sožalje.

SLOVENSKE ODDAJE V RADIU

PONEDELJEK, 14.00 Poročila, objave, pregled sporeda. 14.15 Za našo vas. 18.40 Narodne pesmi. — TOREK, 14. 1.: 14.00 Poročila, objave. 14.10 Rdeče, rumeno, zeleno. — SREDA, 15. 1.: 14.00 Poročila, objave. 14.10 Kar želite, zaigramo. — ČETRTEK, 16. 1.: 14.00 Poročila, objave. 14.10 O koroških narečjih. (Dr. I. Grafenauer). — PETEK, 17. 1.: 14.00 Poročila, objave. Iz domačih gajev. 14.35 Rast in življenje slovenske književne besede. — SOBOTA, 18. 1.: 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca. 18.15 Za delopust. — NEDELJA, 19. 1.: 7.30 Duhovni nagovor. 7.35 S pesmijo pozdravljamo in voščimo.

Lepo vedenje

OBČEVANJE Z DEKLETI

Kako se vedemo do deklic?

Do deklic se vedemo: obzirno in plemenito.

Kdaj se do deklic vedemo obzirno?

Do deklic se vedemo obzirno: če do njih nismo usiljivi in upričo njih ne govorimo in ne storimo nič takega, s čimer bi žalili dekliško nežnost.

Deklice čutijo nežneje od dečka. Marsikaj, kar dečki med seboj lahko govorijo in delajo, deklice užali. Zelo surovo je deklice žaliti ali z njimi govoriti prostaško.

Kdaj se vedemo do deklic plemenito?

Do deklic se vedemo plemenito: če jih ne zapostavljamo; če jim z vsem dobro hočemo ter tudi pomagamo.

Ni možko in dostojno pred deklicami se postavljati s svojo močjo. Zato ne igray z njimi iger, v katerih bi svojo naravno prednost proti njim izrabljali. Dečki so po svoji naravi močnejši od deklic. Deklice pa imajo druge dobre lastnosti v večji meri: sočutje, usmiljenje, potrpežljivost i. dr. Nisi zato močan, da bi s svojo močjo drugim delal neprimilike in jim preti, temveč da ustvarjaš dobro in da šibkim pomagaš.

P * I * S * A * N * O * B * R * A * N * J * E

Paul Anton Keller:

DR. FABRIE IN NJEGOVA URA

To ni izmišljena zgodba, ampak poročilo o dogodku, ki se je v resnici pripetilo. Brez dvoma, vna zbiralec starin je sama po sebi nekoliko smešna; toda le redko kdaj se pripeti, da kak zbiralec na svojih poteh doživi tako neprijetno presenečenje kot naš junak, dr. Martin Fabrie, ki o njem vsakdo v našem kraju ve, da svoja leta pokoja prebije s tem, da z neverjetno vztrajnostjo stika za starinskimi predmeti.

Marsikaj je v teh letih že navlekel skupaj in marsikaj zanimivega je pri tem doživel; kaj takega, kot se mu je zgodilo pri zadnjem jesenskem sejmu, pa še ne. Tako je na kvatno sredo prišel na staroznani graški „trg cunj“, kjer je že od časa Marije Terezije naprej mogel vsakdo dati naprodaj rotopotijo, ki je sam ni več maral. Njegov pogled je obvisel na starinski uri, ki jo je leno jesensko sonce ljubeznivo obsevalo. Stala je med parom starih z grobnimi žebli obitih čevljev, za njo je pa na nizki pručici čepel nemarno napravljen možik. Kakih drugih posebnosti ni imel naprodaj. Nad nekaj obtoženimi keramikami iz zapoznele biedermaerske dobe, raztrganim kmečkim koledarjem ter toplomerom za kopalnico je kraljevala ura.

„Neverjetno“, je zamrmral dr. Fabrie, ko jo je zagledal in skoraj bi mu sapo zaprl. On se je že navadil premagovati svoja čustva in tudi spričo redkih srečnih najdb hliniti ravnodušnost. Sedaj pa je moral zbrati vse svoje sile, da je premagal presenečenje. Brez dvoma: Pred njim je stala dvojčica k njegovi lepi baročni uri, ki je doma krasila marmornat nadzidek kamina. Ta komad je imel prav iste značilnosti kot njegov: enake vložke, enake lepo oblikovane ploskve iz vdelanega orehovega lesa, obdane z nežnimi oblogami iz slonove kosti, bogato okrašena številčnica in pod njo — dr. Fabrie skoraj ni upal verjeti svojim očem — isti podpis kot pri njegovi uri: „Georg Krügl, Muhregg“.

Isti urar! Brez dvoma, ta ura je spadala k njegovi doma tako kot spada človekovo levo oko k desnemu. Saj se mi je vedno dozdevalo, da mora moja ura imeti dvojčico, je rekel sam sebi dr. Fabrie in od glave do pet ga je prevzel prijeten občutek napetega, le s težavo zadržanega pričakovanja, ki bo kmalu utešeno.

Premeril je možaka, ki ga je izza polzaprthih trepalnic s svojega nizkega sedeža pogledoval navzgor. Krepak, usnat obraz, iz katerega je molel rdečkast, top nos. Preko čela je nemarno visel šop sivečih las. Svetlozeleni plišasti klobuk je imel širok masten trak.

„Ali se gospod zanima za uro?“, je vprašal mož. Glas je bil hripav, kot da prihaja iz grla pijanca.

„Kdo ve, ali sploh teče?“ je odgovoril dr. Fabrie polglasno z dobro preračunano zadržanostjo.

„Ura teče izvrstno! Prodajam jo le zaradi tega, ker sedaj stanujem poleg frančiškanske cerkve in mi ni več treba ure; imam cerkveni stolp pred nosom.“

„No, kaj pride se na stare ure ni moč zanesti. O tem imam že bogate izkušnje.“

„Gospod, lahko mi verjamete, da teče kot poskočen mlad konjiček. Vsakih 14 dni sem jo navijal in nikdar mi ni stavkala.“

Lažl je v mislih ugotovil dr. Fabrie. Jaz moram svojo uro naviti vsak dan, sicer mi obstane.

„Ključa tudi ni zraven!“ je z namernim poudarkom rekel dr. Fabrie.

„To je še najmanjša stvar. Dobite ga pri vsakem urarju. Zdi se mi, da sem ga na poti na trg brčkone izgubil. Ne premišljuje dolgo, gospod! Saj vidite, da ta ura vam pristaja kot kravata k srjaci!“

Po tej s posebnim poudarkom izrečeni kvalitetni označbi je pogledal dr. Fabrieju trdo v oči, kot da bi ga hotel opogumiti in opomniti, da se naj požuri.

„Koliko stane?“

Z ozirom na njeno vrednost, je bila cena ure smešno nizka. Bilo je samo po sebi umevno, da jo mora kupiti. Samo ne smem preveč hlastno pograbit, si je mislil pri sebi dobri doktor, kajti sicer utegne prodajalec kaj sumiti. V tem so se pa približali drugi interesi. Neka stara gospa je z veliko skrbjo obrisala svoja očala, da si številčnico ure boljše ogleda. „Kako lepa“, je dejala.

Tedaj je dr. Fabrie segel v žep in stisnil denar možaku v njegovo lopatasto dlan. Ura je bila njegova. Ko jo je prevzel in jo potem spravil v svoj nahrbtnik, ga je vsega prešinilo tisto notranje zadovoljstvo, ki ga pozna samo zbiralec starin, kadar je našel svoj tako dolgo in s takimi težavami iskani predmet.

Napotil se je proti domu. Pri vsakem koraku so pozvanjala klavirca v uri. Srebrno zvončkanje iz nahrbtnika mu je zbujalo občutek, kot da je med angelci.

Gospodinja je na vrtu pometala odpadlo listje z gredic.

„Kati!“ ji je dr. Fabrie zaklical iz veže, „ali veste kaj danes prinašam?“

„Gotovo spet kaj lepega“, je odvrnila in pogledala proti soncu.

S slovesnimi kretnjami je dr. Fabrie postavil nahrbtnik na vrtno klopico. „To je dvojčica ure v moji delovni sobi!“

Kati je strmeč sklenila roke. „K uri v delovni sobi? Gospod doktor, okno je bilo vso noč odprto!“

„Jaz ga vobče nisem odprl! Kako morete biti tako pozabljiva, Kati!“ Obenem je z roko pogladil obliko ure v nahrbtniku.

„To vam zapre sapo, kajne,“ je dejal in odkril svoj zaklad.

Gospodinja je zazijala od presenečenja.

„Natančno taka kot naša ura!“

„Jo je tudi naredil isti mojster!“ je rekel dr. Fabrie ponosno. „In sedaj, Kati, pojdite z menoj, bova obe sestrici postavila skupaj, tako da bosta gledali ena drugo.“ Sam je nesel uro, kajti njegov zaklad je bil preveč dragocen, da bi ga zaupal rokam Katike, na katero se pač ne moreš vselej zanesti. Stopil je v svojo delovno sobo. Kati je kukala

preko njegovih ramen.

Istočasno je tudi zavpila.

Na kaminu namreč ni bilo ure.

S presenetljivo jasnostjo je dr. Fabrie po kratkem srditem pogledu prišel do spoznanja, da tisto uro, ki bi morala stati na kaminu, sedaj on sam drži v rokah. Sunkoma jo je postavil na pisalno mizo in odprl okno.

„Kati! Ali niste opazila lestve?“ — K zidu pod oknom je bila prislonsena lestev. Kati je brez besede odkimala, topo gledajoč v tla. Čez čas pa ji je strašna sprememba le postala jasna. In ko je prišla k sebi, je rekla: „Dvakrat drži bolje“, meneč s tem dvakrat kupljeno uro.

Erich Kästner:

Molčeca gospodična

Bila je zelo mlada, zelo neizkušena in zelo vedoželjna. Bil je prav tako vedoželjen, ne ravno neizkušen in skoraj dvajset let starejši. Klub temu bi se lahko marsikaj naučil od nje; kajti bila je, čeprav deklica, žena, in on, čeprav mož, otrok. Vendar nista prišla na te neposredne misli. Ali sta se jih morda bala?

V dnevih, ko ga je naskrivaj obiskovala, da je lahko vedno znova in znova risal njen lep obraz in skušal odkriti čarovnijo njenih potez, ji je rekel ob priložnosti: „Brez skrbi lahko govorite, ko delam. Saj vas nočem fotografirati. Govorite brez skrbi, dete moje.“

„Nisem dete,“ mu je odgovorila mirno. In tako je govoril on namesto nje, medtem ko je napeto drsel njegov pogled med njenim obrazom in risalnim blokom. Ona je molčala, gledala ga je neprizadeto in večkrat samo rekla: „Aha.“ Ali: „Ja, ja.“ Ali: „Tako, tako.“

„Berete kdaj ljubezenske romane?“ jo je vprašal nekega dne. In ker je ona, kot običajno, molčala, je nadaljeval: „Pustite jih. Ničesar nam ne nudijo, dete moje.“

„Nisem dete,“ je rekla mirno.

„Nikjer,“ je rekel on, „ni toliko cenenege hlinjenja, nikjer nista resničnost in resnica tako hladnokrvno poteptani kot v ljubezenskih romanih. Če hoče pisatelj opisovati, kako nekdo nekoga ubije, ali kako ga na koščke seseklja, ali kako se sam obesi, ali kako zažge mesto, ali kako muči žival, nima njegova natančnost nobenih meja. Nikomur ne pride na misel, da bi mu zameril njegovo natančnost. Nobena oblast ne bo poizkusila, da mu to prepove. Mnogi romani so pravi priročniki za bodoče roparje in morilce. Če se pa podstopi pisatelj opisovanju ljubezni, ki pomeni največjo, če ne edino srečo za nas ljudi, je toliko kot izgubljen. Bolje stori, če se ubije, dokler tega drugi ne store. Največjo umazanijo lahko odgrne. Najlepšega ne sme niti z besedami nakazati. Prepovedano je. Če bi kljub temu poizkusili, bi bil smrtni greh. Temelji države, cerkve in družbe bi bili omajani. In poslopja, ki stoje na njih, bi se morala sesuti kot hišice iz kart. Čuvarji konvencionalnosti trepečejo dan in noč pred elementarno silo sreče in ljubezni.“

začel prodajati naočnike in je od osmih do polnoči obogatel. Nočno sonce so ogledovali skozi stekla kakor kakšno milostljivo iz najvišje družbe. Pri tem so se vedli tako sproščeno oblastno, kakor se spodobi lastnikom. Podoba je bila, da je svetla luna že last teh predrznih osvajalcev in dej ozemlja Ameriške zveze. In vendar so govorili še o tem, da bodo izstrelili vanjo kroglo, kar je precej nasilen način navezavanja stikov celo s satelitom; vendar je ta način med civiliziranimi narodi zelo priljubljen.

Odbilo je že polnoč in navdušenje se še ni poleglo; vzdrževalo se je na isti višini med vsemi sloji prebivalstva; višji uradnik, učenjak, trgovec, kramar, nosač, inteligentna ravno tako kakor neuka množica — vsi so začutili, da jim prekipevajo najnežnejša čustva; saj gre za podvig, ki je pomemben za ves narod; zato so bile bogate in revne četrti, bregovi reke Patapsco in v pristanišču zasidrane ladje prepolne ljudi, pijanih od veselja, žganja in whiskeyja; vsi so se razgovarjali, stresali govore iz rokava, razpravljali, se kregali, odobraval in ploskali; od gentlemana, ki se je v baru leno zleknil na divan pred mizico s „sherry-cobblerjem“, pa do čolnarja, ki se je v temnih beznicah Fells Pointa zalival z žganjem znamke „Vrzi me“.

Peneč od jeze se je dr. Fabrie obrnil na peti in odhitel nazaj na trg. Da je bila mera razočaranja ta dan polna, je dr. Fabrie moral ugotoviti, da je imejitelj topega rdečega nosu med tem izginil brez sledi. Med tem je namreč že prodal tudi raztrgani kmečkaj koledar, keramike, z žebli obite čevlje ter toplomer za kopalnico.

Dr. Fabrie zadeve ni prijavil policiji, ker ni hotel, da bi se mu ljudje smejali. O tej žalostni zadevi ni nikomur črnil besedice. Pač pa si Kati ni mogla kaj, da ne bi svoje bolečine zaupala nekemu svojemu sorodniku. Od tega sem za zadevo zvedel jaz, takorekoč iz druge roke.

Neprizadeta ga je gledala in zamrmrala: „Aha.“

„V osnovi,“ je rekel spet drugič, „je dve ma človekoma, ki se ljubita, ali mislita, da se ljubita, popolnoma nemogoče resnično zblizanje. Najbrž boste to mojo trditev zavrnili, dete moje.“

„Nisem dete,“ mu je odgovorila krotko.

„Francoski pesnik naših dni,“ je nadaljeval, „je skušal v zelo mrčni alegoriji ponazoriti, kako brezupno je popolno medsebojno zblizanje. Vsak obeh ljubljencev, meni pesnik, je kakor v grobo jutasto vrečo zašit, tako da ne more ničesar videti in se komaj lahko premikati. V tem goljufivem položaju stojita drug drugemu nasproti, čutila osrečujočo bližino drugega, obliva ju val skoraj bolečega nagnjenja, sejeta mrčnost, vreča se okorno dotika vreče, brezmočno in nezadostno, in nobeden od njiju pravzaprav ne ve, kdo in kakšen je v resnici drugi. Primerjava ne zveni preveč poetično in ni ravno tolažljiva, toda bojim se, da je resnična. V svetem pismu stoji, da sta že Adan in Eva utrgala in zaužila jabolko z drevesa spoznanja.“

Neprizadeta ga je gledala in tiho rekla: „Tako, tako.“

„Vse prelahko zapademo — kar že dolgo vemo, a pozabljamo — mnenju,“ je rekel nekega lepega popoldneva, „da je naše oficialno spoštovanje ljubezni staro kot svet. Kako se pa v resnici kaže? So ljubezen vedno in povsod prikrivali, kot bi bila greh in sramota? Kot bi sodila v zapor in bi kazalo molčati o njej, kot o sorodniku, ki krade srebrne žlice? Ni bilo vedno tako, to ve vsako dete.“

„Nisem dete,“ je odgovorila mirno.

„Ni bilo vedno tako,“ je ponovil. „Spomnite se samo starih Grkov, ki so v templjih molili in oboževali telesno lepoto. Ni bilo in ni povsod tako. Spomnite se samo indijskih knjig ljubezni. In ne pozabite na naravo, iskreno pojmovanje, kakršno imajo Japonci o teh stvarih, in odnosih, ki jih z otročjim molkom zavračamo ali neokusno prikrivamo. Toda kako, vas vprašam, kako lahko govorimo o duševnem, o nebeškem deležu ljubezni, če zaničujemo zemeljsko ljubezen, zaničujemo in se je sramujemo? Tako ni samo nekaj, temveč je vse laž.“

Neprizadeta ga je gledala in rekla: „Ja, ja.“

Tako in podobno je govoril, medtem ko jo je vedno in vedno znova risal. In tako in podobno je k vsemu molčala. Dokler se ni približalo tisto popoldne, ko je on, glavno postrani držeč, ocenjeval zadnjo risbo in ji rekel: „Bolje ne znam, dete moje.“

Ona je molčala.

„Bilo bi lahko miselno,“ je nadaljeval, „če bi vas še naprej prosil za obiske. Slika ni, ocenjujoč po mojem talentu, slaba. Si hočete ogledati list, dete moje?“

Molče je vstala in stopila za njegov hrbet.

V zadregi se je odkašljala. Potem jo je vprašal: „Vam jo lahko poklonim — dete moje?“

„Ne,“ je rekla. „Tam jo bova obesila nad zofo.“

Presenečeno se je obrnil k njej. Komaj opazno se je smehljala, zamišljeno je pogledovala od okna do okna in rekla: „Nove zavese si bova morala priskrbeti. Če je — tebi prav.“

Negibno jo je gledal in zamrmral, ko je segel po njeni roki: „Oh, jaz dete.“

JULES VERNE:

Potovanje na Luna

Tretje poglavje
UČINEK BARBICANOVEGA
SPOROČILA

Ni mogoče popisati učinka teh zadnjih predsednikovih besedi. Kakšno kričanje! Kakšni izbruhi! Kakšen val renčanja, tuljenja, „hip, hip, hip“ klicev in vseh tistih onomatopoeičnih izrazov, s katerimi je ameriški jezik tako bogat! To ti je bil hrušč in direndaj! Usta so kričala, roke so tolkle, pod dvorane pa se je stresal in majal od silnega cepetanja nog. Tudi če bi iz vsega orožja v tem topniškem muzeju ustrelili hkrati, ne bi grom siloviteje stresal ozračja. To ni nič čudnega, saj je marsikateri topničar skoraj ravno tako glasen kakor njegov top. Sredi tega navdušenega kričanja je Barbicane ostal miren; nemara je hotel še spregovoriti nekaj besed, kajti kretnje njegovih rok so prosile za mir in njegov grogovit zvonec se je od silnega treskanja že izčrpal. Nihče ga ni poslušal. Kmalu so ga

1) Beseda, ki posnema glasove v naravi. (Op. prev.)

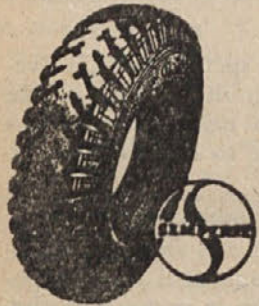
Pri nas na Koroškem

(Nadaljevanje s 4. strani)

Letu preselil v tedanji občinski domek Vernberg. V času nacizma je bil upokojen in se je podal nato na dom svoje žene v kraj Tiffenerwinkel, kjer je na strmim ozemlju pridno gospodaril. Dosegel je 76 let. Pokojnik je vse svoje dni bil mož trdne vere in molil pri procesijah vernikom naprej — kot občinski tajnik.

Bil pa je tudi vedno rodoljuben, naročnik slovenskih listov in knjig MD v Celovcu in v ljudeh v občevanju z ljudmi zasebno in uradno. Zibalka pa mu je tekla v župniji Dholica, kamor so se njegovi predniki doselili iz Primorske. Poročen je bil od leta 1909 v Tiffenu in je postal oče devetih otrok. Zmožen je bil obeh deželnih jezikov v besedi in pisavi.

Avstrijska industrija kavčuka

stoj je zavzel predvsem v avtomobilski industriji.

Filmski producent Kubesch je posnel moderni industrijski film, ki prikazuje avstrijsko industrijo kavčuka. Ta dokumentarni film so v Celovcu predvajali prvič meseca decembra za trgovce in zastopnike tiska. Film je pokazal v lepi obliki prostorne dvorane obratov, kjer se prične predelovanje surovega kavčuka, in v obrate, kjer nastajajo najrazličnejši produkti, ki jih rabimo v vsakdanjem življenju.

Pestro in zanimivo

Kralj ženske mode

V Montecatiniju v Italiji je umrl nenadoma po vsem svetu znani „kralj ženske mode“ Christian Dior. Več kot deset let je ukazoval, kako naj se ženske oblačijo, in slepo so ga ubogale, četudi so za modo trosile milijone. Sloviti pariški krojač je živel v slavi in udobju kot pravi kralj.

Sto let nogometa

Pred kratkim je preteklo 100 let, odkar so v mestu Scheffeldu na Angleškem ustanovili prvo nogometno društvo. Nova vrsta športa je kmalu osvojila ves svet in danes ljudje kar norijo za njim.

Najgrši mož

V zgornjeitalijanskem mestu Pinerolu so priredili tekmo, kdo je najgrši mož v deželi. Razsodišče je prisodilo prvo nagrado čestnemu godcu Josipu Vatano, ki je na zmago silno ponosen.

Telefon za izgubljene pse

Telefonska centrala v San Franciscu ZDA je uvedla novost: na številko pod „izgubljeni psi“, se javi nameščenec, ki vključi magnetofonski trak, na katerem sliši lajež naj-
~~~~~

ISCEM PISMENO DELO

Prevzamem pismena dela vseh vrst (imam svoj pisalni stroj). Po možnosti pridejo v poštev dela, ki jih lahko opravljam doma, pridem pa tudi k delodajalcu na dom. Sem invalid, dober korespondent in sem verziran v vseh pisarniških delih.

Ponudbe pošljite na upravo „Našega tednika - Kronike“ pod značko „Priden in sposoben“.

ZENITEV

Trije slovenski fantje v Kanadi želijo spoznati poštena slovenska dekleta, ki bi se hotela podati preko morja in se tam poročiti. Dekleta od 17 do 21 let naj bi poslale resne ponudbe s fotografijami na fantovska imena „Viljem“, „Erni“ ali „Franc“ na upravo „Našega tednika - Kronike“.

ENOOSNI PRIKLOPNIKI, osi za priklopnike, platišča, vzmeti in obroče dobavljajo rabljene in poceni AUTOVERWERTUNG RUMWOLF, Klagenfurt, Flatschacher Strasse 18.

Njegova nagla smrt je pretresla ondodna sela, še bolj pa vse tri občine, katerim je bil skozi toliko let desna roka, oko in uho, svetovalec in sodelavec tolikim še deloma živim, deloma pa že pokojnim županom. — Pa celo pesnik je bil. Najbolj je cenil svetišče svetega Jurija na Strmcu, kateremu v slavo in slovo je zložil tudi lepo pesem v slovenščini.

Pogreb v Tiffenu so se udeležili poleg mnogobrojnih domačinov tudi številna zastopstva zgoraj navedenih treh občin, iz Gozdanj pa tudi sam njegov nekdanji župan Ogrisnik. Krajevni župnik mu je v spomin in spodbudo govoril ob grobu zlate besede z ozirom na njegovo odločno versko prepričanje in obče koristno javno delovanje.

Lipši pevski moški zbor pa mu je med potjo od doma in ob grobu zapel dve ganljivi žalostinki, godba pa zagodla nekaj žalnih koračnic. Večen mu spomin!

Začetki industrije kavčuka segajo v Avstriji že do leta 1824 nazaj. Ta obrat je tudi eden najstarejših v Evropi. Iz malega obrata se je razvil mogočen koncern Semperit, ki danes v svojih obratih zaposluje 8000 delavcev. Kdo ne bi poznal dandanes Semperit-izdelkov, po vsem svetu so znani in jih tudi radi uporabljajo. Zavodi Semperit-industrije so utrpeli leta 1945 veliko škodo, ko so bili deloma uničeni proizvodilni stroji. Danes pa je vse spet najmoderneje urejeno in ima letno zmogljivost 30.000 ton gotovih izdelkov. Avstrija dobiva surovine za industrijo kavčuka iz Čejlona, Malaje in Indonezije.

Zgoraj omenjeni film ima namen pokazati svetu mnogovrstno dejavnost v obratih Semperit ter dobiti nove interesente in odjemalce. Doslej tvrdka izvaža že v 82 dežel sveta. Film bodo prevedli v tuje jezike in ga tako poslali v inozemstvo, da tudi tam seznanijo prebivalstvo o tem, da gospodarstvo in industrijo tako važnem predmetu.

denih psov. Kdor spozna svojo žival, se takoj lahko odpravi ponjo.

Avtomobil na sončni pogon

Znano podjetje General Motors je izdelalo vzorec avtomobila, ki ga poganja sončna energija.

Ogromno pomanjkanje stanovanj

V Zahodnem Berlinu, ki so ga zavezniški bombniki med vojno strahovito razdejali, je 500 tisoč prebivalcev še vedno brez dostojnega stanovanja. Okrog 100 tisoč ljudi pa živi še v barakah.

Pijančevanje na pokopališču

V mestu Calgary v Kanadi je policija izdala odlok, s katerim prepoveduje popivanje na pokopališčih. V Kanadi je namreč javno pijančevanje strogo zabranjeno in zato so se vinski bratci zatekli na pokopališča in tam praznili steklenice.

V Franciji

je po uradnih poročilih lani umrlo na posledicah preobilnega uživanja alkohola 17 tisoč in petsto oseb, za jetiko pa le 12 tisoč in sedemsto oseb.

Prehitro so se veselili

Prebivalci siromašne vasi Almera v Španiji so se silno razveselili, ko so odkrili na svojih poljih mlake nafte. Takoj so se oglašile petrolejske družbe, da odkupijo za drag denar zemljišča. Pri preiskavi nafte so pa strokovnjaki ugotovili, da je že destilirana. Kopali so v globino ter zadeli na velike cisterne, shranjene v zemljo prejkone za zadnje meščanske vojne. Rja je pregrizla posode, ki so nato začele puščati.

ZA DOBRO VOLJO

Potem ko je živel s svojo soprogo 60 let, je zatisnil oči v upanju, da se zbudi v boljšem življenju.

Da, gospod sodnik. Tako je, kot sem vam rekla. Mož je razbil krožnik na moji glavi. Bil je do mene krut in mi je sploh grozil, da me bo ubil.

Dovolite, gospa! Vas je vaš mož morda pozneje prosil odpuščanja ali se je skušal z vami spraviti?

Ne, gospod! Ni utegnil! Rešilni voz ga je odpeljal, predno je spet prišel k zavesti.

OBALA ŽELV

Malaja je gorata dežela in pokrita z džunglo, ki je najbrž najgostejša na svetu. Največ prebivalcev živi v zahodnem delu in samo dve cesti prečkata deželo proti vzhodni obali. To pomeni, da so na tej vzhodni obali dolgi kilometri skoraj popolnoma zapuščene plaže in na eni izmed teh plaž lahko človek vidi izredno zanimive prizore.

Ljudje pridejo zelo zgodaj zjutraj na pešeno obalo in čakajo. Morda pa poleg ljudi čakajo tudi tigri, ker imajo baje zelo radi želvina jajca... Očividci pripovedujejo, kako prihajajo ogromne želve iz morja na obalo. Nekaj, kar je bilo videti kot skala v plitvi vodi, se je zganilo. Da, bila je prva želva, ki je prišla na obalo iz morja. Zanimivo je, da so prav na teh obalah največje želve sveta. Ta vrsta nima luskastega oklepa, ampak nekako oroženelo kožo od glave do repa, tako da so te želve zelo podobne prevrženim čolnikom na pesku.

Želva se je zelo počasi in nerodno plazila po strmi obali navzgor. Opazovalci so bili mirni in tihi, ker so se bali, da ne bi prestrašili želve. Naposled se je želva odločila, ker se ji je pesek očito zdel primeren. S svojima plavutima je skopala skoraj meter globoko jamo v pesek. Za to je potrebovala dvajset minut in se je v tem času tudi sama pokrila s peskom. Nato je začela ležati jajca, okrog sto jajc v štiridesetih minutah. Jajca so bela, okrogla, velika so pa približno kot biljardne kroglice, lupina pa je mehka. Ves čas, ko je legla jajca, je želva stokala in krulila in velike, lepljive

solze so ji polzele iz oči. Ko je bil ta posel opravljen, je želva skrbno zmetala pesek nazaj v luknjo in ga skrbno poravnala, da ne bi nihče vedel, kje so jajca skrita. Ubo-ga žival seveda ni vedela, da sta dva malajska dečka naglo pobirala jajca iz luknje, brž ko jih je bila izlegla, in da se čez šest tednov ne bo čredica majhnih želv napotila proti morju.

Ljudje zelo malo vedo o teh plazilcih. Včasih tudi po sto želv v eni noči leže jajca na tej pet kilometrov dolgi peščeni obali v vzhodni Malaji. Menda so samo še tri podobne znane obale na svetu, kamor hodijo želve ležati jajca. Žalostno pa je to, da veljajo jajca kot pravi oblizek in da jih ljudje na vso moč iščejo. Če oblastva ne bo do kaj ukrenila, utegnejo ti ogromni plazilci kmalu izumreti. Morda pa so v Indijskem oceanu še kakšne manj dostopne obale, kjer človek mladim želvam ni tako nevaren kot ptice roparice in morski psi. Vsekakor pa je težko najti mogočnejši prizor, kot ga nudijo te ogromne živali, ki jih žene nagon po razmnoževanju, da leto za letom v stotinah prihajajo prav na to obalo v vzhodni Malaji.

Starodavni obredi ameriških Indijancev

Primitivni človek živi od nekdaj v najtesnejšem stiku z naravo. Taki so bili naši predniki, tako živijo še danes vsi primitivci. Kot so še včeraj Belokrajinci z „zelenim jurijem“ prosili Boga za dobro letino, tako ameriški Indijanci še danes s „koruznim plesom“ rotijo bogove za dež.

Veliki plesi in festivali jugozahodnih indijanskih vasi se vršijo navadno ob določenih dnevih. Najpogostejše so ob dnevih, ki so posvečeni vaškim patronom, po katerih so prvi španski raziskovalci poimenovali razne vasi. „Koruzni ples“ pa ni skoro nikoli vezan na določene datume. Saj so to prošnje za dež, molitve za dobro rast, za bogato žetev, s katerimi ljudstvo roti bogove, ki živi v krajih s skromnimi padavinami. Zato se vršijo taki „koruzni plesi“ kadar koli se zdi, da so potrebni. Marsikdaj se zgodi, da jih zaradi skupne suše opravljajo razne vasi na isti dan.

Nihče ne ve, kako dolgo so že v tradiciji taka starodavna obredja. Najstarejši ljudje v vasi San Ildefonso ne pomnijo, da bi njihovi stari kaj pripovedovali o tem. In njihova vas je bila že tedaj, ko so jo prvi španski raziskovalci odkrili pred 400 leti, zelo stara. Že tedaj je stala, kakor stoji še danes, nedaleč od vzhodnega brega reke Rio Grande.

Na desni strani trga je postavljen nekakšen starodavni oltar, napravljen iz enega samega drevesa in mogočno okrašen z zelenjem. Pripravili so ga prav za „koruzni ples“. Na njem so kipi blažene Device in mnogih svetnikov, ki so jih pobrali z oltarčkov v vaški cerkvi. Častno mesto med njimi imata kipa Device Marije in Sv. Ildefonsa, ki je vaški patron. Okoli njiju so razvrščene ostale podobe.

Vaški „guverner“ je izbral za današnje obredje dober čas. Nebo je vse modro in polno zlatega blišča, ki je značilen za polne dneve visoke planote ameriškega jugozahoda. Pred vročimi sončnimi žarki so se gledalci razvrstili po robovih trga, kjer je ob glinastih stenah le količjak sence. Med gledalci je razlita ona mirnost in tišina, ki je tako značilna za indijansko občinstvo.

Boben se oglašja počasi in enakomerno, v natančno določenem ritmu. Potem se tempo nenadoma menja. Hitreje, vedno hitreje udarja. Potem se spet spremeni tempo in zopet se ponovi ona prva hipnotična enakomernost. Tedaj se v odprtini v kivi prikaže bobnar, ki stopa po stopnicah navzdol. Za njim se prikaže šest drugih mož. Vsi so obuti v mokasine, hlače in v žametne bluze, ki jih imajo tako radi. Ravnostrleče lase imajo povezane s svetlimi trakovi. Njihovi jopiči so izredno sijajnih barv: rdeči, oranžni, živo rumeni, živo modri, safirno zeleni. Na vsakem jopiču je pripeta polovica srebrne skoljke.

Teh šest mož sestavlja zbor, ki bo ob udarcih bobna spremljal obredni pes. Tu-

di petje je sestavina svetega plesa. Brez zborov ni bilo niti grške drame in tudi grška drama je bilo prvotno tako starodavno obredje. Da, prav tako so nekoč „igralci“ Dionozovega obredja našemljeni stopali na svoja mesta, preden se je pričela njihova velika igra — prošnja molitev. Tu pred nami se po 3000 leti „ponavlja kulturno dejanje“ sredi primitivne prvotnosti, iz katere je izšla mogočna dramska umetnost. Sveti zbor in bobnar sta prišla do svetega drevesa. Zbor prične s počasno melodijo. Pevci pojejo zateglo in udarci bobna se uravnajo po njihovi pesmi.

Sedaj se prikaže iz kive vrsta bogato okrašenih indijanskih mož. Nekako 30 jih je in počasi stopajo drug za drugim po stopnicah na „plazo“. Njihovi obrazi so pokriti z belo barvo in njihove črnoprogaste prsi razodevajo, da predstavljajo duhove umrlih. Teh 30 mladih mož nastopa pred gledalci kot 30 klovnov. Skačejo okoli in prevračajo kozolce; stara pantomina — igra kretanj — se je že pozabila. In vendar je tudi za tem klovenskim skakanjem čutiti neko smotnost, ki je odsev davnega simboličnega obredja.

Po lestvi že stopa nova skupina žen in deklet, katerih koraki so danes še veličastnejši, kot je navadno hoja indijanskih žena. Ko pridejo na trg, se uvrstijo nasproti moškimi. Oblečene so v črna oblačila, opasane s svetlimi pasovi in okoli vratu imajo bogate srebrne in turkizne ogrlice. V rokah pa držijo navzgor obrnjene ozke lesene deščice. Te so vse popisane s kabalističnimi znamenji svetlih barv in na vogličkih so privezani šopi peres. Po teh lesenih ploščicah so španski osvajački imenovali „koruzni ples“ — „tablitas“.

Ob prihodu ženske vrste plesalk pesem oživi. Tamtam udarja glasneje, močnejše. Po vsej vasi odmevajo ti udarci, in sedaj je ugoden čas, da se pričnejo molitve. Obe vrsti se premakneta in pričneta z obrednim plesom. Njihov ples se ravna po pesmi in bobnu, je veličasten, poln simbolizma in edinstven. Ko so obredi končani, so bogovi sprejeli prošnjo in letošnja žetev je po njih mišljenju zagotovljena.

Obredje, ki ga izvajajo, je čudna mešanica poganstva in krščanstva. Ti pobožni moderni Indijanci, ki že davno ne verujejo več v svoje poganske bogove, sedaj pobožno plešejo pred oltarjem Boga, ki so ga jim prinesli katoliški misijonarji, očetje frančiškani, ki so nekoč krstili njihove davne prednike. Obredja sama so vsekakor tako poganska kakor ona, ki so jih nekoč plesali ob skalah njihovi pradedje, še predno so prišli španski osvajački in misijonarji. Vsekakor igra danes Cerkev v življenju indijanskih vasi v Novi Mehiki pomembno vlogo. Koliko še danes Indijanci verujejo v svoja stara božanstva in jih častijo, je težko reči. Čudoviti plesi Indijancev iz predkrščanske dobe pa so ostali.